

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

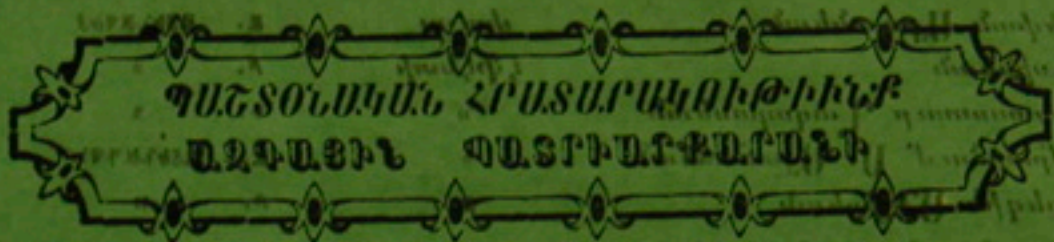
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

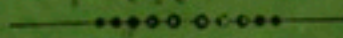
ՀԱՅԿԱՆ ԳՐԱՐԱՆ

ՊՍԵՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՔ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ ԻՔ,

19 ՄԱՐՏ 1876

ՀԱՅԿԱՆ ՀԻՔՊՈՂԿՈՒԹՅԱՆ

ԻՐԱՆՈՒՆՔ ԵՎ ՊԱՐՏՔ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ Ս. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

1876

ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆ

Ստեփանն Արարիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Ռուսիան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Բրիտանացի Վարդանան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Համբարձում Ս. Արարիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Գարեգին Արարիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Պողոս Պատմաբան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ԶԵՆՈՒՆԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Խորեն Արքեպիսկոպոս Նոր-Պէյ	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Տ. Յովհաննէս Բ. Մկրեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Նիկողոս Արարիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ՅԱՆՎԱՐԿԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տիգրան Կուսուքեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Գեորգ Ստեփանեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Ռուբէն Կիլիկիոյ	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ՅԱՍՏԻՍԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆ

Բրիտանացի Վարդանան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Յովհաննէս Արարիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Բարսէղ Հարանեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ՀԱՄԱՐԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆ

Ստեփանն Պէյլիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Յովհաննէս Կասեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Սիմոն Միլիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Առաքել Ալթուն Տիրբի	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Տիգրան Կիլիկիոյ	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Օղակն Խոճասարեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ԻՐԱՆԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Մամբէկոս վ. Խորհրդեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Տ. Գրիգոր Բ. Սիւնեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Սիմեոն Մանուկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ՆԱԽԱԶԵՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Կարապետ Ծաղկապետ	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Յովսէփ Մաղարեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Ստեփանն Փարսապետ	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ԿՐԹԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Խաչատուր Միսաբեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Կարապետ Խիլիկեան	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ
Յարութիւն Մէլիկեան-Գալի	Կիլիկիոյ	Ք. 2312 ԹՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ՔԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԵՆ

ՆԻՍՏ ԻԲ.

49 Մ Ա Ր Տ 1876

ՆԱԽԱԶ. — ԱՄԵՆ. Ս. ՊԵՏՐՈՍՐԲ ՀԱՅՐ
ԱՏԵՆԱՊԵՏ. — ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՇԱ ԱՄԼԱՆԵԱՆ

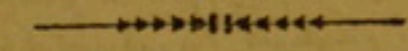
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ

ԿԵՐԵՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ	Բ.	ԽԱԿԻԱՏԱՐ Ս. ԿԱՐԱՊԵՆ	Բ.
1. Խորեն Արքեպիսկոպոս Նոր-Պէյ	Բ.	49. Միսրիս Պաշտօնաւարտի	Բ.
2. Կարապետ Խորհրդեան	Բ.	50. Յովհաննէս Ճիւղեան	Բ.
3. Ամբաստան վ. Ռուբինեանց	Բ.	51. Նիկողոս Արարիկեան	Բ.
4. Գարեգին թագաւորեան	Բ.	52. Տրդատ Փարսապետ	Բ.
5. Խորեն Կիլիկիոյ	Բ.	(Գ. Վիճակ)	
6. Հմ. յեան Դիմաքեան	Բ.	Քերտ	
7. Մատթէոս Իզմիրլեանց	Բ.	53. Արիկ Ռեճեան	Բ. Պ
8. Յովհաննէս Փարսապետ	Բ.	54. Գրիգոր Ալիլիկեան	Բ.
9. Ներսէս Արարիկեան	Բ.	55. Մարտիրոս Յ. Տիլիկեան	Բ.
10. Պողոս Խոջամեան	Բ.	56. Միկայէլ Մամբէկեան	Բ.
11. Եղիշիկ Արարիկեան	Բ.	57. Նշան Քարապետ	Բ.
12. Արարիկեան Ք. Մամբէկեան	Բ. Պ	58. Ստեփանն Խորհրդեան	Բ.
13. Գրիգոր Արարիկեան	Բ. Պ	59. Տեղեմար Մ. Կարապետ	Բ.
14. Գրիգոր Արարիկեան	Բ. Պ	60.	
15. Խորեն Փիլիկեան	Բ. Պ	61.	
16. Յարութիւն Արարիկեան	Բ. Պ	Գարեգին Կարապետ	
17. Յովհաննէս Միլիկեան	Բ. Պ	Միկայէլ	
18. Ստեփանն Ստեփանեան	Բ. Պ	63. Կարապետ Պ. Պիլիկեան	Բ. Պ
19. Սահակ Տ. Սարգսեան	Բ. Պ	64. Յակոբ Կիլիկեան	Բ. Պ
20.		65. Յակոբ Պ. Նորասուրենեան	Բ.
ԱՆՎԱՐԿԱՆ		66. Յովհաննէս Արարիկեան	Բ.
(Ա. Վիճակ)		67. Տիգրան Կուսուքեան	Բ.
Գարեգին, Կիլիկի Կարապետ		Պիլիկեան և Կարապետ	
21. Գրիգոր Պիլիկեան	Բ. Պ	68. Յարութիւն Մէլիկեան-Գալի	Բ.
Բ. Բացակայութիւն առաջին		(Գ. Վիճակ)	
Բ. 2 Բացակայութիւն երկրորդ		Կարապետ և Միկայէլ	
Բ. Պ Բացակայութիւն քանադայական		69. Յովհաննէս Կասեան	Բ.
Հ. Հրատարակում		70. Ստեփանն Պիլիկեան	Բ.
22. Գրիգոր Ստեփանեան	Բ.		
23. Խորեն Մանուկեան	Բ.		
24. Կարապետ Արարիկեան	Բ.		
25. Համբարձում Մարտիրոսեան	Բ.		
26. Միկայէլ Փարսապետ	Բ.		
27. Յովհաննէս Խոջամեան	Բ. 2		
28. Յովհաննէս Պարսեան	Բ. 2		
29. Յովհաննէս Մարտիրոսեան	Բ. 2		
30. Ն. Մէլիկեան Տարբեր	Բ. 2		
31. Պողոս Պատմաբան	Բ. 2		
32. Պետրոս Քիլիկեան	Բ. 2		
33. Ռուբինեան	Բ. 2		
34. Սարգիս Արարիկեան	Բ. 2		
35. Սահակ Արարիկեան	Բ. 2		
36. Ստեփանն Մանուկեան	Բ. 2		
37. Փիլիպոսեան Տարբեր	Բ. 2		
		(Բ. Վիճակ)	
		Պիլիկեան	
		63. Կարապետ Պ. Պիլիկեան	Բ. Պ
		64. Յակոբ Կիլիկեան	Բ. Պ
		65. Յակոբ Պ. Նորասուրենեան	Բ.
		66. Յովհաննէս Արարիկեան	Բ.
		67. Տիգրան Կուսուքեան	Բ.
		Պիլիկեան և Կարապետ	
		68. Յարութիւն Մէլիկեան-Գալի	Բ.
		(Գ. Վիճակ)	
		Կարապետ և Միկայէլ	
		69. Յովհաննէս Կասեան	Բ.
		70. Ստեփանն Պիլիկեան	Բ.

Գրքագրիչ	ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒՆԱՆՔ	Գրքագրիչ
71. Կարապետ Շահապետյան	Բ. Կարին	121. Ստեփան Պ. Պ. Փարազեանց
72. Մկրտիչ Մուրադյան	Բ. Պ 101. Մանուկ Առլանեան	Տիվրիկ
Կարապետյան	Քերթազեան	122.
73. Յակոբ Ալեքանյան	102	Ջլյրուն և Մարաշ
Երեմիանյան Սամարիոյ	Աղբիւրեան	123.
74. Օգոստէ Թոմասեան	103. Ռուբին Կիւմրի շէշբուսեան	Տրապիզոն
Թօփղաթիս	Կիլիկիոյ	124. Մկրտիչ Կարեան
75.	104. Տիգրան Կիւմրի շէշբուսեան	Բ. 2 Պարտաւ
Էջույ Ս. Եղիա և Ս. Աստուածատրի	Ակն	125.
76. Գարեգին Յ. Մելիքեան	105. Պետրոս Միտրոսեան	Տիգրանակերտ
Գորոյ շէշբուսեան	Հարսիսար	126. Թաղեա թէրեան
77. Աստուա Ինչոյան	106.	Վան
Հասար և Պայազի զիւր	Արարկեր	127. Սիմոն Մարտիանեան
78. Յովհաննէս Կարեան	107. Կարապետ Թաղեան	Բ. 2 Աղբիւր
Կոր զիւր և Սրէնիս	Բաղշ	128.
79. Ղազար Հովսեփեան	108	Հայկոյ և Այրարատ
Պարտա	Պրուսա	129.
80. Աստուա Գուշատեան	109. Քրիստոսոս Գազարեան	Սիւրբապիս
81. Մկրտիչ Գ. Լասեան	Երզնկիս	130. Մկրտիչ Մելիքեան
82. Յովհաննէս Կարեան	110. Մելքոն Հարսեան	Ռուսնուի
Քարակեօմրիկ	Ամասիս	131.
83. Յարութիւն Ջլեմիքեան	111. Համբարձում Ալանեան	Կորս
84. Յարութիւն Գ. Տասեան	Բարս	132. Աբրահամ Յ. Այվազեան
(Ե. Վ. Երեմի)	112. Յովհաննէս Աղբու որեան	Չիկիսազ
Սամարիս	Երեմիս	133. Համբարձում Սարգիսեան
85. Ալեքան Պլեքեան	113. Յակոբ Ինչոյան	Հարսիս
86. Ալեքսիս Քոլոյեան	Մանչրիս	134
87. Երեմիայ Մելիքեան	114.	Ատանա
88. Միսա Ճաֆաթեան	Հասն	135. Մարտիոս Ալիքեան
89. Յակոբ Քաղապետ	115.	Եօզատ
90. Յակոբ Ամասեան	Երզնկիս և Բարսիս	136. Լօղթիթ Պալեօզեան
91. Նազարէթ Շահապետ	116.	Բ. Պ Մարտիս
92.	Թէքիրտաղ	137.
93.	117. Տիգրան Գ. Սիւսեան	138.
94.	Կիւսարիս	139.
95. Ասարի Ալեքեան Տիգրի	118 Մարտիոս Մ. Այվաթեան	140
96. Խաչատուր Պ. Մարտեան	Խարսիս	
97. Ռէթէոս Պլեքեան	119. Յովհաննէս Երզնեան	
98. Սարգիս Արապեան	Պարսիս	
99. Սարգիս Աբրահամեան	120. Յովհաննէս Յովակիմեան	
100. Սիմոն Միքայէլեան		

ՕՐԱԿԱՐԳ.

Ա. Խեղի Պատրիարքական պատասխանատուութեան վասն գործադրութեան որոշմանց Ազգային վարչութեան :
 Բ. Կրկին տեղեկագիրք խառն յանձնախումբի 'ի վերայ խեղից Աղբիւրայ (Կրկին) :

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՐԵՄՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Ատեանք բացուեցաւ ժամը 7 1/2 ին 'ի ներկայութեան 52 երեսօտեանց, որոց թիւն 'ի վերջոյ յանդեցաւ 73 ի :

Նախընթաց նստին ատենագրութեան տը պարտութիւնը ժամանակին սղութեան պատճառաւ հասած չըլլալով, Ատենապետ փաշան սոյն պարտագոյն ժողովին յայտնելէ ետե, անցաւ ատենական ուրիշ գործադրութեանց :

Բացակայութիւն

Ատենապետ փաշան ոմանց երեսօտեանց Հիւանդութեան և ճամբորդութեան պատճառներով այսօրեայ նիստէն բացակայութիւնն յայտնուած ըլլալը ծանուցանելով, անոնց անունները ժողովին հաղորդելէ ետե, որք են՝

Ռեճեան Արիկ Էֆ. Հիւանդութեան պատճառաւ
 Մանուկեան Սինեքերիմ Էֆ. ճամբորդութեան պատճառաւ

- Պալեօզեան Լօղթիթ » »
- Ղազարեան Խաչիկ » »
- Արձանագրել տուաւ ներկայութեան տուժարին մէջ :

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա.

Խեղի Պատրիարքական պատասխանատուութեան վասն գործադրութեան որոշմանց Ազգային վարչութեան :

ԱՏԵՆԱԳՅՑ ՓԱՇԱ. — Ինչպէս որ յայտնի է, նախընթաց նստին ժողովն որոշեց սցօթուան թողալ Սրբազան Պատրիարք Հօր այն հարցման քննութիւնը թէ վարչական ժողովոյ այն որոշմանց համար որոց ինք համամիտ չէ բայց կրատորադրէ առ ի գործադրութիւն, պատասխանատու է թէ ոչ, Գիտէք նաև որ սոյն խնդրոյն վրայ տեղեկագիր մի ներկայացեալ էր նախընթաց նստին՝ Սրբազան Պատրիարք Հօր այլևայլ առաջարկութեանց համար կարգեալ խառն յանձնախումբէն, որոց տեղեկագրերն է Մարտիոս Հոյր սուրբը. բայց եթէ չեմ սխալիր, Հոյր սուրբը Նարեան Էֆէնիին ձգեց փաստաբանել տեղեկագրոյն մասնաւորապէս « Քաղաքական նկատմամբ » քառերուն իմաստին վրայ :

Ուստի այս խնդրոյն վրայ ատենախօսելու կամը ունեցողները կհրաւիրեմ կանխաւ անուննին որձանագրել տալ զիւանին, որովս զի զիս-

ըլլայը :

Որիչ պատասխանատուութիւն մ'ալ ունի Պատրիարքը . ժամանակուոր , զոր Սահմանադրութեան Տրդ յօդուածը թողած է Պատրիարքին ըսելով՝ « երբ ստիպողական գործ մը սրտաւնի , որոյ տնօրէնութեանը համար կարելի չըլլայ մինչև ժողովոյն գումարման օրն սարսել և կամ արտաքոյ կարգի ժողով գումարել , Պատրիարքը կրնայ պէտք եղածն ինքնին տնօրինել իւր վրայ առնելով պատասխանատուութիւնն » : Ահա այս կէտին մէջ պատասխանատու է Պատրիարքը . սակայն միևնոյն յօդուածն անմիջապէս կ'յարէ թէ՛ « բայց պարտաւորեալ է ելելով ինքն արձանագրել տալ կանոնաւոր կերպիւ , և ո՛ր ժողովոյն կ'լեւարեցի նէ՛ անոր յաջորդ նիստին ներկայացնել վաւերացման համար » : Եւ այս ի՞նչու համար . վասն զի այն վայրկեանին՝ յորում ժողովը կ'վաւերացնէ Պատրիարքին ըրած տնօրէնութիւնը , Պատրիարքն իւր անձնական պատասխանատուութենէն կազատի , և ժողովը կըլլայ պատասխանատու նոյն տնօրէնութեան համար :

Պատրիարքը ժողովի մը որոշմանց վրայ զիտողութիւն ընելու իրաւունքն ունի , թէ և անոր մէջ սահմանադրական կէտ չըլլայ . բայց ժողովը Պատրիարքին զիտողութիւնը լսելէն ետև և թէ գործեալ իւր որոշումը սրտէն , Պատրիարքը Սահմանադրութեան Տրդ յօդուածին համաձայն պարտաւորեալ է նոյն որոշումը գործադրել . վասն զի որոշմանց հետևանց մասին պատասխանատու է որոշող ժողովը կամ անոր մեծամասնութիւնը : Ժողովի մը փոքրամասնութիւնը կամ Պատրիարքն եթէ համամիտ չըլլայ եղած որոշման , և զիտողութիւն ունենայ , կրնայ իւր զիտողութիւններն արձանագրել տալ :

Սահմանադրութեան այս կարգադրութիւնները հիմնական են , և նպատակ ունին ազգային գործոց բարւոք և կանոնաւոր մատակարարութիւնը : Իսկ նիւթայէս պատասխանատուութիւնը ժողովոյ վրայ բեւեաւորեալ է . այս պատճառաւ ժողովներն իրենք կատարադրեն իրենց համարատուութեան տեսրը . « մինչդեռ առաջին սահմանադրական համարատուութեան միջոցին ժամանակին Պատրիարքն , այն է Սարգիս սրտա-

րիարք ստաւրմար ստորագրած էր . և յետոյ այս սխալն ուղղուեցաւ . հետոյ հետէ հրատարակեալ համարատուութեանց մէջ :

Ահա Պատրիարքին Ազգին տալիս ունեցած պատասխանատուութիւնն այսպէս սահմանադրեալ է . և որչափ որ կայսերական կառավարութիւնը Հայոց ազգին համար տալու հասաններուն գործադրութեան բնական միջնորդ Պատրիարքը կ'անշնայ և անոր կուղղէ իւր հարցումները , այսու ամենայնիւ Պատրիարքն իւր նախագահութեան տակ գործող ժողովոյ որոշմանը համեմատ պարտական է շարժիլ . և զայս շատ աղէկ բացատրած է սահմանադրութեան խմբագիր յանձնաժողովն իւր յայտարարին մէջ որ Սահմանադրութեան սկիզբը զրած է , ըսելով թէ՛ երբ տէրութիւնը Պատրիարքին անձնական կարծիքն ուղէ խնդրոյ մը վրայ , Պատրիարքը Վարչութեան ժողովոյ որոշմանը պիտի զիմէ կտեսնէր որ ազգային խնդրոյ մէջ Պատրիարքին անձնական կարծիքը հեղինակութիւն չունի . այլ հեղինակութիւնը տրուած է ժողովոյ և անոնց մեծամասնութեան , որոյ հետ եթէ ըլլայ Պատրիարքին կարծիքը , Պատրիարքն այնչափ պատասխանատու է , որչափ են նոյն մեծամասնութիւնը կազմող անդամները :

Արիթն եկաւ որ յիշեմ՝ քանիցս կրկնուած այն խօսքը թէ՛ Պատրիարքին հետ երեսփոխանք ալ պէտք է ուխտ ընեն . սախ սխալ է : Երեսփոխանութիւնն օրէնադիր մարմինն է ազգին , ինչպէս նաև բնորոշ Պատրիարքին . և ըստ որում կրնարէ զպատրիարքն որ միջնորդ ըլլայ ազգին և տէրութեան մէջ , սրարք զրած է անոր վրայ նաև իրրև իշխանութեան ներկայացուցիչ՝ իւր զրած օրէնդին այն է սահմանադրութեան հսկել . ուստի և անկէ ուխտ կառնու առաջի Ատուծոյ և ի ներկայութեան իւրում , որպէս զի Պատրիարքն երբ իւր ուխտին հակառակ շարժի՝ պատասխանատու ըլլայ :

Վէթոյի խօսք մ'անցաւ . Պատրիարքն ինքնին Վարչութեան ժողով և խորհուրդ մը լուծելու իրաւունք չունի . այլ եթէ մէկը Սահմանադրութեան հակառակ ընթացի մէջ գտնէ , մինչ իսկ կարող է անոր ականջէն բռնելով հոս բերել . . .

ՁԱՅՆ ՄԸ . — Ականջէն բռնելու խօսքն ետ առէր :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս . ԷՅ . — Թող ձեռքէն բռնէ և հոս բերէ . ըսել կուզեմ թէ կամրատանէ ըզ ժողովն Սահմանադրութեան Արդ յօդուածին համաձայն . ինչպէս ժողովներն ալ պատրիարքին զէմ սահմանադրութիւն բերելու իրաւունքն ունին Սահմանադրութեան Տրդ յօդուածին համաձայն : Իսկ եթէ սահմանադրական խնդրոյ մասին չը համաձայնին , այն ստեղծ Սահմանադրութեան ՅԱրդ յօդուածին Գ . սրարքութեան համաձայն Ազգային ժողովիս կզիսեն , որ Պատրիարքն ու ժողովոյ մէջ եղած անհամաձայնութիւնը կը բառնոյ : Ուստի աւելորդ են եկեղեցական օրէնք , ազգային իրաւունք և քաղաքական նկատողութեանց մասը , ինչպէս առաջարկեց Իսթիվան Լիվնաին նախընթաց նախին մէջ . բաւական է ըսել թէ՛ Պատրիարքը ժողովիս կը զիմէ եթէ սահմանադրութեան հակառակ տեսնէ վարչութեան որոշումը : Իսկ թէ որ սահմանադրութիւնը մեկնել կուզուի և Պատրիարքին սա ժողովս զիմելու իրաւատութեան սահմանը բացատրել , բաւական է եթէ պատրիարքին ուխտը յիշուի . վասն զի ուխտին մէջ թէ՛ տէրութեան և թէ՛ ազգին հաւատարիմ մտաւ և թէ՛ սահմանադրութեան ուշի ուշով հսկելու տրամադրութիւնները կարտունակին :

Վերջայէս կառաջարկեմ Գանձնաժողովոյ տեղեկագիրը բուէի գնել սա՛ բարեփոխութեամբ . տեղեկագիրն մէջ Սահմանադրութեան բացատրութեան մասն՝ այն է « Եկեղեցական օրինաց , ազգային իրաւունց և քաղաքական նկատողութեանց հակառակ » բառերը վերցնել , և անոնց տեղ գնել « Պատրիարքարան ուխտին հակառակ » բառերը :

ԻԹԻԻՃԵԱՆ Կ . ԷՅ . — Նախորդ նախին մէջ քաղաքական նկատուեք բառին աւելորդ ըլլալուն վրայ խօսողներէն մէկն ես էի , և ըսի թէ՛ այդ բառն աւելորդ է , կրնայ վերնալ և անոր տեղ Սահմանադրութեան բառը միայն բաւական է գրուիլ : Արիկա ըսել չէ թէ քաղաքական նկատողութիւն պէտք չէ ունենայ Սրբազան Պատրիարքը . այլ պէտք է ունենայ , Սահմանադրութիւնն և իւր ուխտն

ալ այսպէս կը սրահանջեն . վասն զի տէրութեան հաւատարիմ մտալ ըսելը հարկաւ քաղաքական նկատողութիւն ունենալ ըսել է . ուստի Սրբազան Պատրիարքն իւր գործակից ժողովոյ որոշմանց գործադրութեան մէջ կրնայ զիտողութիւն ունենալ և մինչև իսկ խնդիրն Ազգային ժողովին բերել : Արդ , բանի որ Սահմանադրութեան այս կէտը բացարձ է , աւելորդ է քաղաքական նկատողութիւն բառերը գնել . վասն զի առանց այդ բառերուն մտքը կ'հասկցուի իւր մէջ , և Սրբազան Պատրիարքն իւր ուխտին հակառակ կէտ մը նշմարած ստեղծ կրնայ որչափ չգործադրել և խնդիրը բերել Ազգային ժողովին : Այս նկատմամբ նախորդ տառադրութիւնս կիրկնեմ , ըսելով որ յանձնաժողովին տեղեկագիրը բուէի գրուի թեթեալ բարեփոխութեամբ մը , այն է՝ քաղաքական նկատողութիւն բառերը վերցնելով : Սրբազան Պատրիարքը պատասխանատուութիւն մը չունենար ժողովոյ որոշումները գործադրելուն մէջ , երբ Սահմանադրութեան և իւր ուխտին հակառակ կէտ մը չը տեսնէ . մինչև հիմա կատկածի մէջ էր որ այս կէտն անպատահութիւններ ունենայ և ինք պատասխանատուութեան տակ մտայ . այժմ յանձնաժողովին առաջարկութեամբ այդ պատասխանատուութեան կէտը սրտադրած է , որով իւր կատկածներն ալ կ'իրադատին :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք . ԷՅ . — Կ'ձայնակցիմ և ես Իսթիվան Լիվնաինին :

ԽՕԶԱՍԱՐԵԱՆ Օ . ԷՅ . — Սրբազան Պատրիարքն իւր պատասխանատուութեան մասին հարցումն ընելու խիստ մեծ իրաւունք ունէր . բայց այս իրաւունքը չէ թէ Սահմանադրութեան կանոն . այլ Սահմանադրութեան հաստատութենէն ի վեր Վարչութեան մէջ գտնուողներուն Տրդ յօդուածին տրամադրութեան զէմ որած զանցատուութենէն կառնու : Տեսէք՝ Սահմանադրութեան Տրդ յօդուածն ի՞նչ կըսէ . « ժողովոյ մէջ որոշուած գործոց վրայ Պատրիարքին քաղաքական և կամ ուրիշ սրաշածական գրութիւնները վաւերական և գործադրելի չեն կրնար ըլլալ՝ եթէ որոշող ժողովոյն կողմէն ալ կըրեալ և ստորագրեալ չըլլայ » :

Ես ազգին մէջ գտնուելովս մինչև հիմա ազ-

գային թէ կրօնական թէ քաղաքական և թէ
 խառն ժողովոց սրտմանց վերաբերեալ սրտա-
 նական գրութեանց մէջ չկրցի տեսնել որ Ար-
 բազան Պատրիարքին հետ ժողովոց գիտաններն
 ալ ստորագրած կամ կերպած ըլլան : Այս յօդ-
 առածն սրտազրկ հնարակն թէ Սրբազան Պատ-
 րիարքն առանձին պատասխանատու չէ : այլ ո-
 թշումները սուտ ժողովներն ալ իրեն հետ մէկ
 տեղ պատասխանատու են . երբ Պատրիարք մը
 սով կուզէ թող ըլլայ , կտեսնէ որ ժողովները
 միայն իրենց արձանագրութեանց մէջ ստորա-
 գրելէ ետե կրտառնին , և սրտազրկ սրտազու-
 պէս դուրս տարու , այսինքն՝ Պրան հարցուե-
 լիք քաղաքական և ուրիշ սրտազուտան գրու-
 թիւներն ստորագրելու քաջութիւնը չունին ,
 միթէ իրաւունք չունին՝ Ազգային ժողովին ղիմե-
 լու և հարցում ընելու : Ուստի թէ որ Արբազան
 Պատրիարքին այս հարցման օրինակը սրտա-
 խան մը կոչ տողիք , ըստ իս ուրիշ բան չկրնար
 ըլլալ այդ , բայց եթէ յիշեալ Տրդ յօդառածին
 արձանագրութիւնը ճշդի գործադրել տալ : Ասկէ
 զատ՝ մեր ներկայ Սրբազան Պատրիարքն իւր
 այս հարցմանը մեծ ծառայութիւն մը քրաւ ցու-
 ցունելով թէ ի՞նչ կը անուանէ սահմանադրական
 պատրիարք մը : Երբ սահմանադրութիւն չկար՝
 ա՛նքն մարդ անեն բան պատրիարքէն կարող-
 առաջնորդ ըլլալ ուղղն անոր կղիթէր , նոյնպէս
 վարձակետութիւն ուղղն : և ուրիշ անձինք՝ որ
 մասնաւոր գործ մ'ունենին , Պատրիարքին կղի-
 մէին . և երբ Պատրիարքը ժողովներուն սրտման
 հետեւելով չկարողանար իւր խառնուիլ կատա-
 րելու , բնականաբար սիս մը կը զոյտնար Պատ-
 րիարքին դէմ . այս սիսը հետզհետէ կրնար շա-
 տերուն վրայ տարածիլ , և չորս տարին անգամ
 մը Պատրիարք ժողովուր խնդիրն երեսն կեննէր :
 Եւս անգամ կտեսնենք որ Պատրիարքին վրայ
 սահմանադրութեան դէմ պակասութիւն մ'ալ
 չգտնուի նէ , ընդհանուր հակակրթութիւն մը բա-
 ւանան կըլլայ որչին սրտազուտան ընել : Բայց
 երբ այս հարցման միջոցաւ արդը և ժողովներն
 իմանան թէ Պատրիարքն աղջին ընդհանուր-
 թեան և ժողովոց մէջ միջնորդ մ'է , և մանրա-
 մասնութեանց հետ գործ մը չունին , այլ իրա-
 ւունք ունին՝ ինչպէս ժողովները նոյնպէս և պատ-

րիարքն օրինաց ծրագիրներ տալարիկէ և ալ դէն
 հաստատեալ օրինաց վերաբննութիւնը պահան-
 ձել : այն ատեն՝ թէ ազգը սորված պիտի ըլլայ
 թէ պատրիարքին ի՞նչ կարողութի , և թէ Պատ-
 րիարքը պիտի գիտնայ թէ Ազգն իրակն ի՞նչ
 կարող է :

Գալով քաղաքական նկատարութեանց կէ-
 տին՝ զոր յանձնաժողովը կառաջարկէ , թէ և
 դո՛ւրայ նկատի մէջ տանն բան խօսելու հարկ
 չկայ , բայց բիշ ըսելով ու շատ բան կրնայ
 հասկցուիլ : Մեր հրատարակութեան ղիլլին այն-
 պէս կը սրահանջէ որ վերացական մարմնաց մը
 կարձէ խօսիլ և ըսենք թէ ժողովն որոշեց .
 ժողով ըստ ուժ վերացական բնութիւն տակ ժողովա-
 կանք չունին այն պատասխանատուութիւնը ,
 զոր իրենց անձնականութեան տակ կրնան ու-
 նենալ : Երբ հիմա օրէնքի տակ դնենք թէ
 Պատրիարքը դանտուղ անձն կեթէ քաղաքական
 նկատարութիւններ ունենայ , հոս տէր է ղիմ .
 միթէ այդ քաղաքական նկատարութիւն բառաւի-
 ի՞նչ պիտի հասկնանք . եթէ փոյիթիք իմաստով
 պիտի սահունք՝ տէրք չէ հոս զոյ . ինչո՞ւ .
 վան ղի փոյիթիք վերաբերեալ խնդիրը դադու-
 նի մնալու է . եթէ հոս զոյ՝ գործանի շնոր և
 այն ատեն քաղաքական նկատարներ ալ շնոր .
 նայն իսկ տիրող կառավարութիւնն ալ չուղիք
 որ սասնի խնդիրները հոս դան . վան ղի գաղու-
 նի են և պէտք չէ որ քաղաքական ժողովոց
 դռնէն անգամ դուրս ելնեն : Օրինակով մը
 սրարկեմ բոսա . սակէ յոտաջ Խզմիրի մէջ Ա-
 դեան Սրբազանի վերադարձի մը խնդիր
 սրտազուտու . գիտենք որ այս խնդրոյն մէջ քա-
 ղաքական նկատարներ տեղի ունեցան , և Պատ-
 րիարք ու Արչաթիւնն սրտազուտու այն-
 պէս վարուիլ , ինչպէս կարձանէր խնդրոյն
 քաղաքական հանգամանքը : Հնարաւոր չէ որ
 այսպիսի խնդիր մը Նախագահին կամ Ար-
 չաթիւնն միջոցաւ Ազգային ժողովոց ստեանը
 ներկայանայ և մի՞տրամուտեան տակ լցնայ .
 Արչաթիւնն ալ կարող չէ իւր խորհրդարանին
 դռնէն դուրս հանել խնդիր մը՝ երբ քաղաքա-
 կան նկատարներու տակ է , զոր գործանի սրա-
 ձել սրտազուտու է . բայց մեր մէջ սակարար
 այս գաղափարաւորութիւնը յարգուած չէ . մինչ-

դեռ Ամերիկայի պէս ազատ երկիր մը՝ իւր հա-
 սարակապետութեան նախագահին և ծերակառնին
 արտօնութիւն չէ տուած , դուրս հանել այն
 խնդիրները՝ զոր քաղաքական նկատարաց պատ-
 ճառաւ կառավարութիւնը գաղափար պահել սրա-
 տուր է . հոն կառավարութեան անդամներն
 երդման տակ են սրտազուտ գաղափար դուրս շը
 հանելու համար . և դուրս հանողն իբրև սճրա-
 գործ ծանր պատիժ կիրէ : Մեր մէջ չկայ եր-
 դում ընելու օրէնքը . երբ օրէնքի տակ ալ սա-
 նունք՝ որ քաղաքական նկատարութեան տակ
 գտնուած խնդիրներն այս ատեանը գան , ուրիշ
 բան բրած չպիտի ըլլանք՝ բայց եթէ մեր պատրի-
 արքներուն ըսել որ տիրող իշխանութեան հետ
 արխարար պատերազմին , մինչդեռ հիմա Պատրի-
 արքն սակի ազատ է Արչաթիւնն որոշեց
 ըսել և խնդրոյն մէջ ղի դուրս ելնել : Ուստի ևս
 ալ Փափաղեան էֆէնտիին ձայնակցելով կը
 կրկնեմ՝ այն առաջարկութիւնը թէ՛ միմիայն
 Սահմանադրութիւն բառը բառական համարուի ,
 և քաղաքական նկատարութիւն բառերը վերան-
 այն պայմանաւ որ ժողովոց որոշումները պա-
 բանակող սրտազուտան թղթաց մէջ պատրիար-
 քին հետ ժողովներն ալ ստորագրեն և Պատրի-
 արքին պատասխանատուութեանը մասնակցին :

ՊԱՏՆԱՍԵԱՆ Գ. ԷՖ. — Թմէ պահ մ'ա-
 տաջ իմ կարծիքներս յայտնեցի , սակայն քաղա-
 քական նկատարութեան կէտին վրայ ալ երկու
 խօսք պիտի բնեմ : Քաղաքական նկատարու-
 թիւններ ունենալու համար պէտք է որ քաղա-
 քական յարաբերութիւն ունենանք տիրութեան
 հետ , զոր իբրև կրօնական սղգ մը երբէք չու-
 նինք . մեր ունեցածն . . .

(Պատնտեան էֆէնտի չկրցաւ շարունակել .
 երեսօրիականներէն ամանք ընդմիջեցին իւր խօս-
 քը՝ բողբելով քաղաքական նկատարութեանց
 մերժման համար ըրած խօսքերուն դէմ :)

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Մեր քաղաքական
 ժողով ալ ունինք , քաղաքական գործեր և յարա-
 բերութիւններ ալ . ստանց ամենը ճանչցուած են
 ահարթեանէն , և աշխարհական այսինքն մէջիսի
 ճիւղանի , ուսուրի ճիւղանի , բառերով բացա-
 արուած :

ՍԲԱՂԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ . — Ենթահալալ եմ

Օգտէն էֆէնտիին՝ որ Ամերիկայի կառավարու-
 թեան ժողովոց գաղափարաւորութիւնը նկարագրեց .
 մեր մէջ բնաւ այս կէտը հասկցուած չէ և գաղա-
 նապահութիւն չկայ , որով խտարէ ըսուած բանն
 ալ չկայ :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՖ. — Կտեսնեմ որ խնդիրն
 իւր գծէն այնքան չեղեցաւ , որ ամերիկեւ հարկ
 է , որպէս ղի կարենանք մէջէն դուրս ելնել :
 Ոմանք ուղեցին վարչութեան զլուխն եղող
 Սրբազան Պատրիարքն իբր մեքենայ մը բանել .
 ոմանք ալ քաղաքական նկատարներ չունինք ը-
 սելով իբր սրտազուտ բան մը համարել ուղեցին .
 վերջապէս իւրաքանչիւր մէկ մէկ կարծիք յայտ-
 նելով խնդրէն դուրս պարագաներու մէջ մտնել
 սկսան : Ի՞նչ էր բուն խնդիրն . ահաւասիկ Սեր-
 բազան Հօր հարցումը . Սրբազանը կհարցնէ թէ
 վարչութեան ամենամեծ մասով ըրած որոշում
 ներուն եթէ ինք համախա չգտնուի և եթէ ա-
 նոնց գործադրութիւնն երկարաձգելէ ետե սրա-
 տուրի կամայ ահամայ գործադրել , այսինքն
 ժողովրդով դրուած թղթի մը տակ կնիք դնել ,
 միթէ ինք պատասխանատու կրնաի : Ասոր
 դէմ յանձնաժողովն ի՞նչ ըսաւ . ըսաւ թէ այո՛ ,
 պատասխանատու է Սրբազան Պատրիարքը :
 Միայն սրտազայ մը կայ՝ որ յանձնաժողովին
 ուղադրութեան վրիպած էր . մեր տեղեկագրէն
 այնպէս մը կհասկցուի որ ըսեր ենք թէ Սրբա-
 զան Պատրիարքն անպատճառ պէտք է ստորա-
 գրէ որ և է թուղթ որ Արչաթիւնն որոշումը
 կպարտնակէ . բայց ո՞ր պարագայներու մէջ ար-
 տանութիւն ունի շատորագրել և ղիտարութիւն
 ընել , այս կէտը մանրամասնաբար աչքէ անցու-
 ցինք Սահմանադրութեան մէջ և աեսանք որ
 Պատրիարքին սրտազուտութիւնն տրուեր է միջ
 մը Սահմանադրութեան անթերի գործադրու-
 թեանը հսկել . և միջ մ'ալ ուխտ ընելու սրա-
 տուրութիւն տրուեր է , որոյ համեմատ մեր հը-
 ստատիած ահարթեան առջև ազգին հաւատա-
 բիւ մնալուն պիտի հսկէ . ըսել է ամեն բանի
 մէջ Սահմանադրութիւն ի ձեռին պիտի հսկէ որ
 օրէնքէն չչեղուի , և միանգամայն Պրան առջև
 մեր հրատարակութեան յարաբերութիւններն ուղ-
 ղութեան մէջ սրահուելուն պիտի հսկէ , ինչպէս
 որ այսքան գործեր է վեր Պատրիարքն եղած է

միջնորդ յարարեալ թեան ազգին և տէրութեան մէջ . վասն զի Պատրիարքը զԱզգը կներկայացնէ թէ՛ տէրութեան և թէ՛ բոլոր աշխարհի առջև . Սրբազանին ընկերական այս բարձր կացութեան հետ խոր ունեցած սահմանադրական սրբապատեմութիւնն ու իրաւունքն ալ աչքի առջև բերելով, կտեսնենք որ խոր պատասխանատուութիւնն անոնց կըստը պիտի կռօնէ և ըստ այնմ պիտի գործադրէ բոլոր ազգային խնդիրները : Ըսել կուզեմ թէ՛ Սրբազան Պատրիարքին սրբապատեմութիւնն է հսկել նաև այնպիսի կէտերուն որ թէև Սահմանադրութեան բառին կամ տառին հակառակ չեն, բայց ոգւոյն հակառակ կըրնան ըլլալ : Օրէնքին թէ՛ տառը և թէ՛ հոգին միանգամայն դիտել պէտք է . չթողուլ որ Սահմանադրութեան բառերուն համար մեծ բաներ զոհուին, այլ մեծ բաներ շահել պէտք է . ես չեմ կարծեր թէ կզանուին այնպիսի անձինք՝ որ ըսեն թէ Սահմանադրութեան բառը թո՛ղ միտուի, իսկ շահերը թո՛ղ վտանգին . այս կարծիքն ունեցող սահմանադրական ազգ մը չեմ տեսած . թէ որ ցուցունող մը ըլլայ՝ շնորհակալ կըլլամ : Քանի որ մեր սահմանադրական ազգ մը եղած ենք, և Սրբազան Պատրիարքին տուած ենք ազգին իրաւանց և սրբապատեմութեանց կշիռը, որոյ համեմատ Սահմանադրութեան տրամադրութեանց անթերի գործադրութեանը պիտի հսկէ, երբ Սահմանադրութեան տառին կամ ոգւոյն հակառակ կէտ մը տեսնէ, խոր հսկողութեան պարտքը պիտի կատարէ . ես սուղի հեռուն կերթամ, թէ որ նոյն խոյն այս ժողովը Սահմանադրութեան հակառակ զիրքի մէջ տեսնէ՝ կարող է բռնել և Ազգէն ուրիշ երեսփոխանութիւն մը խնդրել :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Յ. ԷՃ . — [Ընդմիջելով] զեռ չէ առած այդ իշխանութիւնը, ինչպէս Պ. Թիւր ալ չէր առած :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՃ . — [Թարուհակելով] Իմ խօսքս տեսականի վրայ է . ուրեմն Սրբազանի արտօնութիւններն ազահութեամբ կըսեցինք և ըսինք թէ պարտաւոր է ստորագրել և ստատոսանալ լինիլ . իսկ այն բաներուն մէջ՝ ուր Սահմանադրութեան հակառակ կէտ մը կտեսնէ, այսինքն՝ տառն ու ոգին իրարու չեն համարար-

տասխանել, և ստոր բացատրութիւնն ալ տըւինք, այսինքն՝ ազգին մեծ շահերն՝ որ ոգւոյն մէջ են, տառին հակառակ կեղծն, այսպիսի պարագայից մէջ ըսինք՝ Ազգը ներկայացնող ժողովն այս է, հա բնութ խնդիրը : Թէ որ Ազգը լակ բառերով կառավարուիլ չուզէր, ինչպէս պէտք չէ որ ուզէ, և թէ որ Պատրիարքին վերայ վստահութիւն ունինք, ինչպէս պէտք է որ ունենանք, երբ հոս զիսկու ստիպողական պէտք մը տեսնէ, մեր պարագաները չհարցնելով ալ զնա գործադրէ կըսենք : Իսկ թէ որ սրբազաները զեղծման մէջ ըլլան, քանի որ խնդիրն այս ատեանը պիտի գայ, կրնանք ըսել թէ վարչութիւնը խաղաղիկ կընեն, և անվստահութեան բռն մը տուածնուս պէս՝ Պատրիարքն ըստ այնում կ'իջարուի, և այն ատեն կարևոր պարագաներու մէջ միայն հոս կ'զիմէ : Ես չեմ տեսնէր որեւէ վտանգ մը այս կէտին մէջ, քանի որ հոս պէտք է զիմէ կըսենք կոր . իսկ թէ որ կասկած կամ երկիւզ մը կ'զգայք, այսմանստամ մ'ալ կրնանք զնել և ըսել որ այս ինչ պայմանաժամին մէջ հոս պէտք է զիմէ : Բայց կազաչեմ, բառերու հետ մի խոզար, և բառերու մէջ մի փակէք ազգի մը ճակատագիրը :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Յ. ԷՃ . — Սահմանադրութեան տառի և ոգւոյ վրայ խօսեցաւ Նուրեան Էֆէնտի . կէտ մը՝ որ 4 տարի գրողեցուցած է արդէն այս ժողովն . կարծէ որ բացատրութիւն մը տամ աւոր վրայ : Սահմանադրութիւնն արդէն խոր մէջ կարգաւանակն այն ամեն բան, որ եկեղեցւոյ և ազգին շահուցը կ'պատկանի, և ոգին արդէն տառին մէջ կ'ըմբռնուի : Երբ թէ՛ Պատրիարք և թէ՛ Վարչութիւն ազգին շահուց հակառակ կէտի մը սրտաշինն, այսինքն՝ տառն ու ոգին զէմ առ զէմ գտնեն, սրբապատեմութեան են հոս զիմել, և անոր բացատրութիւնը կամ վերաքննութիւնը խնդրել : Երբ կ'ունենադրութեան 70 և 75 յողուածոց տրամադրութիւններն ալ այսպէս կ'պահանջեն . Նուրեան Էֆէնտի ըսած ազգային շահերուն ամենն ալ Սահմանադրութեան մէջ կը գտնուին . եթէ կան այնպիսի շահեր ալ որ չը գտնուին, Պատրիարքն իրբև Վարչութեան Պետ՝ այդպիսի սրբազայ մը տեսած ատեն ի-

բառեր ունի հոս զիմել և վերաքննել տալ : Այդէն Պատրիարքին ըրած ուխտը հիմն է այս ամեն բաներուն :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՃ . — Փախազեան Էֆի . այդ բացատրութեան կը հետևի թէ արդէն համաձայն ենք իրարու :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Եղած վիճարանութեան վրայ խնդիրն ամբողջով կը տեսնենք որ Ս. Պատրիարքին հարցման ընդհանուր կերպիւ միևնոյն սրտասխանը կը տրուի . նախ՝ բնաբան է որ եթէ Պատրիարքը թուղթ մը ստորագրէ որչազ ժողովին կամակից ըլլալով, ինչն ալ անոր հետ սրտասխանատու է : Իսկ այն սրբազայներուն մէջ՝ ուր Պատրիարքը ժողովոց որոշումը կատարագրէ առանց ինքն համամիտ ըլլալու, դարձեալ սրտասխանատու է . վասն զի բառական է որ ստորագրէ որ սրտասխանատու ճանչցուի, զի ստորագրելովն ինքն ալ ընդունած կըլլայ որոշումը : Իսկ երբ գիտողութիւն մը ունենայ, Սահմանադրութիւնն արդէն ըսած է որ ստորագրելն առաջ կրկին քննութեան կրնայ յանձնել . և որչազ սուտ ժողովն և թէ խոր որոշումը վերահաստատէ, Պատրիարքը սրտասխան է ստորագրել : Միայն երբ կասկածի թէ Սահմանադրութեան հակառակ կամ անհամաձայն կէտ մը կայ նոյն որոշման մէջ, իրբև սահմանադրական Պատրիարք չկրնար ստորագրել և գործադրել, և դարմանը նոյն ինքն Սահմանադրութիւնը ցուցած է տրամադրելով՝ որ այսպիսի սրբազայից մէջ Ազգ . ժողովիս զիմէ : Ուրեմն Սրբազանին հարցման տարբ սրտասխաններն սա կերպով կրնանք սահմանել թէ՛ « Պատրիարքը միշտ սրտասխանատու է խոր ստորագրած որոշմանց համար . իսկ սրտասխանութիւն անի ժողովով եղած որոշում մը չը ստորագրել, եթէ Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակառակ ըլլողը կասկածի » :

Ես իրբև դիտանին կարծիքը և ձեր վիճարանութեանը արդիւնքը մէջ կը բերեմ զատենք . իսկ իրբև երեսփոխանն աւելի բացատրութիւններ ունիմ տալիք այս կէտին վրայ . այս սրտաճառու բեմը պիտի ելնեմ իրբև երեսփոխան խօսելու :

ՁԱՅՆԵՐ . — Ո՛չ, ո՛չ, հարկ չըկայ, ի

զիտանէ խօսեցէր, և պէտք եղած բացատրութիւնները տուէք :

(Ստեղծարար Պոչան՝ որ ոտք եղած էր ի բեմն երթալու, ժողովին սոյն թոյլտուութեան սեղի տալով, նստաւ ու շարունակեց խօսքը որ է)

Նախ պէտք է դիտանենք թէ մեր Ազգ-Վարչական կազմութիւնը բնաւ մէկ ազգի և տէրութեան վարչական իշխանութեան շնամանիրմեր վարչական իշխանութիւնը Պատրիարքութեան յանձնուած է, և սա երեք մասերէ կը բաղկանայ . գլուխն է Պատրիարքը որ Ազգին պիտն է, եկեղեցւոյ բարձրաստիճան պաշտօնեաց և նախագահ ո՛չ միան Վարչական այլ և Երեսփոխանական օրէնսդիր Ազգ . ժողովոյ . միւս երկու մասերն են Կրօն . և Քաղ . ժողովները որ Ազգին զիտոյն հետ վարչական մարմնաց գրեթէ երկու թեւերը կը կազմեն, որով կազմէ : Այս երբեակ մարմինն է աւասիկ որ մեր գործերը կը տնօրինէ . բոլոր ազգային գործերն անոր զլ ինն եղող Պատրիարքին կողմէն, բայց անոր նախագահութեամբ Կրօնական կամ Քաղաքական և կամ իրան ժողովով կորչուին և կը տնօրինուին . սոյն ժողովները զուտ խորհրդական չեն Պատրիարքին, ինքնուրոյն գործադիր տը չեն իշխանութեան . վարչական զիտոյն կողմէն Ազգ . ժողովոյ մեծագոյն մասին մէջէն կամ զրոնն ընտրուած տակ սրաշտօնեաց ալ չեն, այլ ինչպէս իրենց նախագահը, նոյնպէս և իրենք Ազգային ժողովէն ընտրեալ են, և վարչական իշխանութեան խորհրդակից և գործակից կարգեալ են Պատրիարք նախագահին . կա՛ն այսպիսի վարչական կազմութիւն մը որ և է Ազգի և Տէրութեան մէջ . ամենին . ասի եզակիան բան մըն է որ մեզ յատուկ է, և զոր ձներ են սրբազայներն Քանանեան պետութեան մայրաքաղաքիս տիրած ժամանակ, և զոր սահմանափակ կարգադրեր են ազգային հնաւանդ սովորութիւնք և ՚ի վերջոյ Ազգ . Սահմանադրութիւնը :

Արդ՝ Ազգ. Մահմանադրութիւնը պատասխանատու կը կարգէ զՊատրիարք առաջի Տէրութեան և Ազգի. և ասոր համար իրեն յանձնած է վարչական բոլոր որոշմանք ստորագրել և գործադրել, այն ժողովոց հետ որ իւրաքանչիւր իր իրաւասութեան շրջանակին մէջ և միշտ Պատրիարքին նախագահութեամբ խնդիրներ կորուցնեն և անօրէնութիւններ կընեն. Պատրիարքն ասոնց ասոնց խորհրդակից գործակցութեան բնաւ անօրէնութիւն չընէր. եթէ ստիպողական պարագայից մէջ ընել պարտաւորի ալ նէ, Մահմանադրութիւնը իր վրայ հարկ կըդնէ՝ վերաբերական ժողովին նոյն տնօրէնութիւնը վաւերացունել տալ փութաւ. ուշադրութիւն կընէ՞ք, վաւերացունել տալ և ո՛չ լոկ արձանագրել. բայց ժողովներն ալ աւանձինն ոչ մի ինչ կարող են անօրինել. Պատրիարքը հետեւին և գլխին պէտք է ըլլայ. եթէ բացակայ գտնուի, նա իրաւունք ունի ժողովոց որոշումը անժամանակ մի անգով ծաղրելի ձգել և կրկին քննութեան ենթարկել նոյն ժողովոց ատենը. և նաև յետ սոյն կրկին քննութեան, եթէ նոյն որոշման մէջ Մահմանադրութեան հակառակ բան տեսնէ, կամ կասկածի, բնաւ խօս չը գործադրէր, և աստի կը ծնանին Պատրիարքի և ժողովոց մեծ անհամաձայնութիւնք, զոր Մահմանադրութիւնը նախատեսած է և որոց վճատու ատենն ցոյց տուած է Ազգ. Երեսի. ժողովը, և ահա իբրև կնիք սոյն վարչական մարմնոց երկու մասնոց համընթացութեան, Մահմանադրութիւնը կը տրամադրէ թէ «վարչական բոլոր պարտական գործիքներ, բոլոր գրութիւնք և ո՛չ միայն թագրիրներն, ինչպէս ոմանք կարծիք ըրած են, պէտք է ստղալու ըլլան Պատրիարքին հետ որոշող ժողովոց կողմէն, որպէս զի վաւերական և գործադրելի ըլլան. ուշադրութիւն կընէ՞ք, վաւերական և գործադրելի. ըսել է որ ժողովներն ալ Պատրիարքին հետ կը զործեն, Պատրիարքն ալ ժողովոց հետ կը խորհրդակցի և երկուքը մէկէն կատարադրեն:

Արդ՝ Մահմանադրութիւնը կը պահանջէ որ ամենայն անգային տնօրէնութիւնն պատասխանատու մը ունենայ, և պատասխանատուութեան նշան՝ ստորագրութիւնն է. և ասի բնական բան

մի է. սլ որ զիր մը կատարագրէ, նա՛ անոր տէրն է և անկէ կը բնութաւի պատասխան. եթէ այս այսպէս է ստիպական անձանց համար. ընկերական սովորական գործոց մէջ, ո՞րչափ ևս առաւել վարչական իշխանական տնօրէնութեանց մէջ, ուր Մահմանադրութիւն կայ տիրող, երեսօրհանութեան մը կայ հսկող և հարցանող. վարչութիւնն ամեն բանի պատասխան տալու պարտաւոր է և ստորագրութիւնը որու որ է, անկէ կը բնութաւի պատասխան:

Այս խորհրդածութեամբ կը տեսնէք որ Պատրիարքը երբէք չկրնար պրծիլ պատասխանատուութենէ. ի՞նչ բանի որ ստորագրէ՞, հարցուած ժամանակ պարտի անոր պատասխանը տալ:

Պատրիարք, միայն Պատրիարքը չէ ստորագրող, ժողովներն ալ իրենց գլխանի միջոցաւ կ'ստորագրեն, անոնք ալ պատասխանատու պէտք է ըլլան. այո՛, այսպէս է. և ո՛վ կ'ուրանայ ասի. եթէ ուրացուած բան մը կայ, ոչ թէ ժողովոց պատասխանատուութիւնն է, այլ անոնց նախագահող պատրիարքին. կ'ըսեն թէ «սո՛ երեսն կը պարտաւորի ժողովոց մէջ ինք փոքրամասնութեան մեջ մտալով, մեծածոյն մասի կարծեաց տեղի տալ և զոյն ստորագրել ՚ի գործադրութիւն. ի՞նչպէս կարելի է իրեն կարծեաց հակառակ եղած բանին, զոր յակամայից ստորագրած է, ինքն ըլլայ պատասխանատու. ասոնց ևս կը հարցունեմ, եթէ պատրիարքը չըլլայ պատասխանատու, ո՛վ պիտի ըլլայ ուրեմն. ժողովոց մեծածոյն մասն, բայց ի՞նչ է այդ մեծածոյն մասն ըսածդ շօշափելի մարմին մըն է, զո՞վ պիտի բռնես, կարելի չէ՞ որ իւրաքանչիւր հարցապահեալ անգամ զինքն սոյն պարագային մէջ ազատելու համար պատասխանէ թէ նոյն խնդրոյն մէջ ինք հակառակ կողմ քուէ տուած է, միթէ՞ մեր անհազրութեան մէջ իւրաքանչիւր անգամ ո՛ր կողմ քուէ տուած ըլլալը բացորոշ կարծանագրութիւն. ո՛չ, ուրեմն, այս կարծիքին հետևողութեամբ, ազգային վարչութեան պատասխանատուութեան հիմը կը քանդուի: Ամենայն տնօրինութիւն պէտք է ստորագրեալ ըլլայ

պատրիարքէն և տնօրինող ժողովի գլխանէն. և պատասխանատու ըլլան ստորագրողք, որ և է պատճառաւ ստորագրած ըլլան նէ ըլլան. Արքազանը մեզ կ'ըսէ թէ երբեմն խոհեմութեան կամ խաղաղութեան համար կատարագրէ, ասոնց ինք համամիտ ըլլալու. ևս կը հարցունեմ թէ Արքազանը խոհեմութիւն կամ խաղաղութիւնը ընդունած չըլլար. այո՛, ընդունած կըլլայ. ուրեմն պէտք է պատասխանատու ըլլայ. Վարչութեան վրայ հսկող և հարցանողին անկէ դատել թէ Արքազանն այն գիրը ստորագրելու ժամանակ խոհեմութիւն ընել կարծեալով խոհեմութիւն ըրած է թէ ո՛չ. կը տեսնէ՞ք, Արքազանը դարձեալ պատասխանատու եղաւ, եթէ ոչ խնդրոյն էութեանը, այլ ընդունած խոհեմութեան կամ խաղաղասիրական ընթացքին համար:

Իբրև եզրակացութիւն. կ'ըսեմ թէ Արքազանին մեզ ուղղած հարցման միակ և օրինաւոր պատասխաննիս սա պէտք է ըլլայ «երբ և ո՛ր և ի՞նչ բանի համար որ կատարագրես, պատասխանատու ևս ստորագրութեանդ ընկերակցողին հետ միանգամայն»: Բայց Արքազանը պէտք է շիրտչիլ մեր այս պատասխանի խառնութենէն. նախ՝ Արքազանն ընկեր ունի իրեն պատասխանատուութեան ժողովոց գլխան մը, և երկրորդ՝ երբ Արքազանն իր ստորագրած բանին համար չ'ըլլալով և մեծածոյն մասի կարծեաց տեղի տալով ստորագրած ըլլալը անհազրութեան միջոցաւ յայտնէ, և իր ստորագրելուն հարկադրիչ պատճառները ցոյց տայ՝ ՚ի հարկէ դատարեալ ժողովին առջև կը թեթեանց պատասխանատուութիւնը և կարգարանայ խօս. բայց պէտք է միշտ աչքի առջև ունենայ, թէ անդ ուր ինք ստորագրութիւն կընէ, պարտաւորութիւն կատանձնէ պատասխանել և արդարացունել իր սրտը. վասն զի թէ և Պատրիարք է, ըսել է Հայր հասարակաց, սակայն Մահմանադրական Պատրիարք է, ըսել է պատասխանատու հասարակաց, և առաջի Աստուծոյ ուխտած է ըստ Մահմանադրութեան վարտիլ:

Կէս մը միայն մնաց որ պէտք է բացատր

բեր. — Պատրիարքը իր բացակայութեան ատեն ժողովով եղած որոշում մը կրնայ չգործադրած՝ կրկին քննութեան յանձնել. և յետ այսորիկ բնաւ չգործողութիւն, եթէ Մահմանադրութեան հակառակ դատի. այս պարագային մէջ խնդիրը պէտք է ըստ Մահմանադրութեան Ազգային ժողովոց ատենը բերուի. բայց ո՛վ պիտի բերէ. ասի որոշելու է, և որոշելու համար ուղիղ բանը բաւական է մեզ առաջնորդելու, ըստ որում Պատրիարքն է որոշումը հակառակ Մահմանադրութեան դատող, նա պէտք է խնդիրն անէ ու բերէ մեզ ՚ի դատաստան, եթէ չբերէ՝ Պատրիարքը դարձեալ պատասխանատու կըլլայ, թէ և ոչ մի ինչ ստորագրած է. բայց այս անգամի պատասխանատուութիւնը խնդիրը ստորագրել և գործադրելու համար չէ այլ ընդհակառակն շատրագրել և չգործադրելուն համար. Ազգը կը պահանջէ որ իր գործերը միշտ տեսնուին, բայց միանգամայն կը հսկէ իր երեսօրհանութեան միջոցաւ որ զեղծումն չարտասնի. ուրեմն Պատրիարքը պատասխանատու է ոչ միայն զեղծմանց տեղի տրուած ժամանակ այլ նաև գործերն անաւս եղած և ժողովոց որոշումները անգործադրելի մտացած ժամանակ. և որպէս զի թէ՛ Պատրիարքին պատասխանատուութիւնը և պահալուի, և թէ՛ Ազգային հսկողութիւնը և թէ՛ Ազգին իրաւունքը, պէտք է ինչպէս Նուրեան կ'ընտրի առաջարկեց, սոյնմանամ մը որոշել, որոց մէջ Պատրիարքը պարտաւոր ըլլայ անհամաձայնութեան հանդիպած խնդիրը բերել յատեն Ազգային ժողովոց և անկէ անդին պատասխանատու ճանցուի շատրագրած որոշման անմարձադրելի մեղաւն, և որոշող ժողովի իրաւունք ունենայ բողոքելու. և ասոր համար ևս ամիս մը կամ երկուք սոյնմանամ ժամ սահմանել կատաճարկեմ:

Ստեղծ են ահա իմ խորհրդածութիւններս Պատրիարքական պատասխանատուութեան խնդրոյն վրայ, և զոր Ձեր վիճարանութենէն լուսաւորուելով կը ներկայացնեմ Ձեզ. և եթէ կը հաճիք, ամիսօրէնով կրնամ Ձեր քուէարկութեան առաջարկել, սո՛ւպէս:

« Պատրիարքը պատասխանատու է իւր ըս

« տարագրած որոշմանց համար : Իսկ Պատ-
 « րիարքն արածուխիսն ունի ժողովով եղած
 « որոշում մը չստորագրել, եթէ զայն Սահ-
 « մանադրութեան արամադրութեանց հակառակ
 « համարի : Սոյն ստորագրային մէջ Պատրիար-
 « քը ստորաւոր է խնդիրն Ազգային ժողովոյ
 « առեանը հանել, առ առաւելն մինչև մէկ ա-
 « միս, ի թայ առեալ արտօքոյ կարգի խափա-
 « նորար ստորագրաները :

« Իսկ սոյն պայմանաժամէն յետոյ, Պատ-
 « րիարքը պատասխանատու է որոշման անդոր-
 « ժադրելի մնալուն՝ առաջի Ազգային ժողովոյ,
 « առ որ կրնայ զխնել Վարչութեան որոշող
 « ժողովը » :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Պատրիարքը պաշ-
 տօնական թուղթ մը գրէ նէ՝ ժողովն որոշեց
 ըսելով կգրէ և կստորագրէ. սասի չը՛կրնար
 պատասխանատուութենէ ազատիլ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ըսել է որ մեր սահ-
 մանադրական օրէնքն էլ կը կրնար. մեր Սահմանա-
 դրութիւնը կարահանէ որ վարչական որոշմանը
 Պատրիարքն միանգամայն որոշող ժողովոյ կող-
 մէն ստորագրեալ ըլլան, որպէս զի վաւերական
 և գործադրելի զանախն :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Կաղաչեմ, այդ
 խօսքդ բացատրէ՛ Ստեփանոս' տ փաշա :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սահմանադրութիւնը
 զայս լաւ բացատրած է. ճիշտ յօդուածի Բ. ստոր-
 բերութիւնը կըսէ « Պատրիարքը իրեն եկած
 գործերը ո՛ր ժողովոյ կվերտրերի՝ այն ժողովոյն
 կյանքնէ քննութեան և որոշման համար : Ժողո-
 վոց մէջ որչափ գործոց վրայ Պատրիարքին
 բարդիւններ և կամ ուրիշ պաշտօնական գործիւն-
 ներն վաւերական և գործադրելի չեն կրնար ըլլալ,
 երէ որոշող ժողովոյն կողմէն ալ կը քննուի և ստորա-
 գրեալ չըլլան :

Ես կշիշեմ որ Պօղոս Պատրիարքին օրով
 մինչև Էջմիածին գրիւած թուղթերն անգամ ես
 իրրե վարչութեան զիւանին անդամ ստորագրած
 եմ Պատրիարքին հետ միասին :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ս. Քր սովորու-
 թիւնն այժմ ի գործ չգրուիր :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Եթէ պաշտօնա-
 կան նամակները ժողովներն ալ ստորագրելու
 ըլլան, շատ կերկարի. մէկ շարթուան գործն

տանէ մը չըլնար : Այս պատճառաւ ժողովներն
 իրենց որոշմանց արձանագրութիւնը միայն կըս-
 տորագրեն. և այս բաւական է կարծեմ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Իմ հարցումս շատ
 պարզ էր. խելքս չհասած բանի մը համար սրբ-
 տաւոր էի հոս գալ և հարցնել : Զձեզ լուսարա-
 նելու համար օրինակաւ մը բացատրեմ՝ ըրած
 հարցումս : Ըսենք թէ Վարչութիւնը 20 հոգիէ
 բաղկացեալ է, և պէտք եղաւ տեղ մը առաջ-
 նորդ կամ փոխանորդ մը գրիւել. 16 ը որոշեց
 որ այս ինչ անձն կրթոյ. իսկ Պատրիարքը մէկ
 երկու ժողովականի հետ առաջորդեալ անձը
 յարմար չտեսնելով ուրիշի մը համար ըսին որ
 այն կրթոյ : Հոս ոչ Սահմանադրութեան և ոչ
 ալ բազմաթիւն նկատողութեան խնդիր կայ.
 միմիայն սրտածնի գրիւելու համար առաջորդեալ
 երկու անձանց վրայ անհամաձայնութիւն կայ.
 ժողովն իւր մեծամասնութեամբ Պատրիարքին
 յարմար չգտած անձը զրիւել որոշելէ ետեւ,
 Պատրիարքը թէ որ գործադրէ իրրե մեծամաս-
 նութեան որոշում, և եթէ այդ որոշումն գէշ
 հետեանքներ ծագին, Պատրիարքը միթէ պա-
 տասխանատու պիտի բռնուի՞ : Ահա այս է հար-
 ցայսսս :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազանը մանրա-
 մասնութեան մտաւ, պէտք է ըստ այնմ պա-
 տասխանեմք : Երբ պաշտօնի գրիւած անձը չէ
 թէ Պատրիարքին, այլ ժողովին մեծամասնու-
 թեան ընտրածն է, և յանցաւոր զանախ իւր
 պաշտօնին մէջ, Պատրիարքը գործեալ իւր ընտ-
 րածը չէ ըսելով չկրնար պատասխանատուութե-
 նէ ազատիլ. այլ պատասխանատու է ժողովին
 հետ մէկտեղ. վասն զի ինքն ալ ստորագրած է
 զայդ որոշում և ի գործ գրած. միայն երբ իրն-
 զիրը մեծնոց և Պատրիարքը դատասխանուի սոք
 պատճառաւ, ոյն առեն կրնայ իր պատասխա-
 նատուութիւնը թեթեւցունել և բողբոլին իսկ
 արդարեանալ Ազգ. ժողովին առջին, յայտ առ-
 նելով և առեանադրութեամբք ապացուցանելով
 իրեն համակարծիք չգտնուողը և ինչ նկատմամբ
 և ինչ պատճառներով զայն որոշում ստորագրած
 ըլլալը : Եթէ մեք այս սկզբան չհետեւինք, վար-
 չական մեքնոցն վեր ի վայր կըլքի. Սրբազանին
 մէջ բերած օրինակն իրեն գործունեալով հարցու-
 նեմ « Եթէ Սրբազանն իրեն անցորմար դա-

տած թայց ժողովոյ մեծ մասին որոշմանն ընտ-
 րուած մէկը առաջնորդ կարգէ վիճակի մը, և
 սար անկարգ ընթացքով ժողովրդեան մէջ դըժ-
 տութիւն ծագի և բողբո բառնան առ Պատրի-
 արարան, Սրբազանը կրնայ պատասխանել նոյն
 ժողովրդեան թէ օրնրն անտարտ է այդ մասին,
 առաջնորդն խառն ժողովոյ մեծադոյն մասին
 ընտրածն է, անոր պէտք է զիմեն, ինր սր-
 դէն կանխաւ իրենց պէս բողբո ըրած է և յա-
 կամայից ստորագրած ». եթէ Սրբազանն այս-
 պէս պատասխան մը տայ բողբոլոց, ո՞ր
 կը մնայ վարչական իշխանութեան արժանա-
 պատուութիւնը և ազդեցութիւնը. կը հարցը-
 նեմ Զեզ Տեւրթ, կը բայլէ՞ այս տեսակ
 Վարչութիւն մը : Ուստի պէտք է խառնու-
 նինք և բացարձակապէս յայտնեմք թէ Պատ-
 րիարքն իրրե Վարչութեան գլուխ դրած ստո-
 բադրութեանց և կնքոց տէրն է և պատաս-
 խանատու որոշող ժողովին հետ մէկ տեղ,
 թէ և ինք համաձայն չըլլայ նոյն որոշման :

Տ. ԽՈՐԷՆ ՍՐԲԱԶԱՆ. — Սահմանադրա-
 կան ազգի մը մէջ Վարչութեան առաջին
 գործադիր պաշտօնէին ըսել թէ դուն պատաս-
 խանատու ես այս ինչ խնդրոյն մէջ զոր սահ-
 մանադրապէս գործադրեք ես, ինձ կերի թէ
 սրդարութեան հակառակ է : Սրբազան Պատ-
 րիարքին հարցումը խիստ իրաւացի է. ըստ ո-
 բում նկատել է որ շատ Պատրիարքներ ալ
 կրնան այս դժուարութեան ենթարկուիլ, վասն
 զի ուր որ բազմութիւն կայ, կարծեաց զանա-
 զանութիւն ալ կայ, և Պատրիարքն ալ իրրե
 անգամ վարչութեան իւր կարծիքն ունի, ինչ
 իրաւունք է ըսել իրեն թէ պատասխանատու
 ես. երբէք չէ տեսնուած որ ժողովոյ մը որո-
 շում մէկ անձի մը պատասխանատուութեան
 ենթարկուի : Սրբազան Պատրիարքն ոչ միայն
 իւր Պատրիարքական իշխանութեան մէջ կը
 նկատէ այս խնդիրն, այլ իր սկզբունքի կէտ
 կրերէ հոս : Վարչութեան նախագահ մը արտ-
 տական է գործադրել ժողովին որոշումն երբ
 տեսնէ թէ Սահմանադրութեան հակառակ չէ.
 իսկ երբ որոշումն իւր կարծեաց հակառակ է,
 ինչ պէտք է ընել. Սահմանադրութեան մէջ
 զձուած է իւր ստորաւորութիւնը, խնդիրը ո-

րոշող ժողովին կրկին քննութեան կյանքնէ, և
 կամ Ազգային ժողովին կը բերէ իրրե տնչա-
 մաձայնութեան խնդիր : Ենթադրենք թէ մեծ
 խնդիր մը չըլլայ Պատրիարքին և ժողովոյ մեծա-
 մասնութեան մէջ անհամաձայնութեան նիւթ
 եղող խնդիրն, ինչպէս որ Նորին Սրբազնու-
 թիւնն օրինակաւ մը խիստ աղէկ բացատրեց,
 և իւր հարցման նպատակը լաւ հասկցուց. երբ
 սասնկ պարագայի մը մէջ մեծամասնութեան
 որոշման տեղի կուտայ և կը գործադրէ նոյն ո-
 թշումը. ինչ իրաւունք է ըսել թէ այդ մեծա-
 մասնութեան որոշումն իրն է և ինքն է պատաս-
 խանատու անոր, բանի սր մեծամասնութեան
 կարծիքն առեանադրուած կըլլայ հարկաւ. այդ
 մեծամասնութեան ըրած որոշման համար ժողո-
 վը պատասխանատու է. եթէ ըսենք Պատ-
 րիարքին թէ մեծամասնութեան որոշման հա-
 մար ստատասխանատու է, փորբամանութեան
 համար ալ նոյնն ըսելու ենք. ես կարծեմ թէ
 երբէք արդարութիւն չէ ըսել որ քու համադ-
 մանդ հակառակ եղած որոշման համար պատաս-
 խանատու ես : Այս տեսութեամբ Սրբազան
 Պատրիարքի բերած խնդիրը շատ զիւրին կեր-
 պով կրնայ լուծուիլ և պատասխանը տրուիլ :
 Իսկ թէ որ մեք սխախ պատասխանենք այն
 յանձնաժողովին՝ որ Պատրիարք Սրբազանի
 խնդիրը քննութեան առաւ, և իւր կարծիքը
 յայտնեց տեղեկագրով մը, խօսքերը կերկարին,
 և որպէս զի վիճարանութիւնը կարճ կատուի,
 կառաջարկեմ որ սու մտօր պատասխան տրուի
 Սրբազանին հարցման թէ՛ Պատրիարքը կամ
 ժողովոյ մը Նախագահը պատասխանատու է
 միայն ժողովոյ այն որոշմանց՝ որ եղած են մե-
 ծամանութեամբ, և զորս իւր խղճին հակա-
 ռակ չգտնել. իսկ պատասխանատու չէ այն
 որոշմանց, որք թէ և մեծամասնութեամբ եղած
 են ըստ սահմանադրութեան, սակայն ինք հա-
 մախտ և համակարծիք չէ անոնց, և զորս կը
 գործադրէ առանց Ազգային ժողովոյն բերելու
 ըստ տրամադրութեան Սահմանադրութեան. և
 կամ առանց գործադրելու կը բերէ զայնս Ազգա-
 յին ժողովոյն, և Ազգային ժողովը կընդունի
 Վարչութեան նոյն որոշումն ընդդէմ՝ կարծեաց
 Պատրիարքին :

Այս է իմ համոզումս . և կը խնդրեմ որ անցնի իմ առաջարկութիւնս ալ ի թիւ քուէարկելի միւս առաջարկութեանց :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Առաջարկութիւնք է ի հասան . առաջինը Յանձնաժողովէն , երկրորդը՝ Փափագեան էֆէնտիին , երրորդը՝ Գիւանի կողմէն , և չորրորդը՝ Խորէն սրբազանէն : Թէոր ժողովը վիճարանութիւնը փակել ուզէ , առաջարկութիւնները քուէի կը դնենք :

Բայց սակէ առաջ հարկ կը համարիմ կըրկին յայտարարել թէ Պատրիարքի անձին վրայ չէ խնդիրը , այլ Պատրիարքական իշխանութեան . նոյն իսկ Արչուքեան գործադիրը միայն Պատրիարքը չէ , ժողովներն ալ գործակից են , և բուն գործակողներն են , Գիւանատունն , Բաբուրեհեանին , եւն . որիչ կատարութեանց մէջ քաղցիկն կիցնայ , և թէ իր պատասխանատուութիւնը չիրոնաց ազատել կամ Աղգ . ժողովին վստահութիւնը կորուսանէ . բայց պետը կը մնայ . իսկ մերն անանկ չէ , Պատրիարքն անբաստանութեան ենթարկեալ է . ժողովներն ալ նոյնպէս . անոնք ալ Պատրիարքին հետ կնիք կը դնեն , անոնք ալ կատարագրեն , և անոնք ալ կրնան անբաստանութիւն ու կնիք . մեր անհրապելի նախագահ մը և պատասխանատու սուրբանանցներ չունինք , այլ երբախումք վարչական մարմին մը որ պատասխանատու է առաջի Աղգ . ժողովոյն թէ ամբողջապէս , և թէ առանձինն իր երբեակ մասանց մէջ : Անոր համար ըսի թէ այն վայրկեանին՝ որ Պատրիարքը կնիք և ստորագրութիւն կը դնէ , պատասխանատու է Ժողովին հետ մէկտեղ . չկրնար ըսել թէ խղճիս կամ համոզմանս դէմ կնիքեցի . ստորագրութիւն դնելէ ետե՛ւ՝ ալ խղճի խնդիր չմնար . միմայն երբոր դատաստեակու կէտին հասնի , այն ատեն կրնայ պատասխանել թէ ևս փոքրամասնութեան մէջ էի , մեծամասնութիւնն որոշեց և ևս հաւանեցայ առ ի խոհեմութիւն . և եթէ այս պատճառն արդարացի երկնայ ժողովին , Պատրիարքն ալ կարգարանայ : Արքայական քաննի որ Սահմանադրութիւնը բայց դուս մը թողեր է Պատրիարքին , որոյ համեմատ ուղի՛նէ չկնիքէր ժողովին որոշումը , անշուշտ կրնե՛րէն ետեւ ալ պատասխանատու կըլլայ , և չը

կրնար խուսափել պատասխանատուութենէ , բայց միայն այն ատեն՝ երբ խնդիրը մեծնալով դատաստեակու ըլլայ , և նոյն պահուն ինքզինքըն արդարացնէ պատճառներն յայտնելով :

Հիմա կը հարցնեմ թէ Ժողովը այլ ևս ըլլատարութեան սէտք ունի՞ր և վիճարանութիւնը կուզէ՞ր փակել :

ԱՄԵՆՈՒՍՏ ԶԱՅՆԵՐ . — Բուէ՛ , քուէ :

Անմիջապէս քուէի դրուելով , ժողովը միանայնութեամբ ՈՐՈՇԵՑ վիճարանութիւնը փակել :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Ըստ որում վիճարանութիւնը փակեցաւ , առաջարկութեանց քուէարկութեանը պէտք է անցնինք . առաջարկութեանց կարգը նախ յանձնաժողովոյ տեղեկազրին է . անկէ ետքը կուգան Փափագեան էֆէնտիին՝ Գիւանիին և Խորէն Սրբազանին առաջարկութիւնները : Բայց յանձնաժողովին անգամներէն ըսող եղաւ թէ իրենց տեղեկազրին մէջ պակաս կէտ մը կայ , որ մոռցուեր է :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ . ԷՃ . — Յանձնաժողովը այս մասին իւր մէջ անհոսնաձայնութիւն մը չունի . միայն երեք բառ մոռցած է դնել իւր տեղեկազրին մէջ . այն է՝ ազգային շահուց ներսակ բառերն՝ որ Սահմանադրութեան բացատրութեան մասին պիտի կցուի :

ԽՅԱՍՏԱՐԵԱՆ Օ . ԷՃ . — Ազգային շահուց վերացական բառերը չենք կրնար ընդունիլ : Նորեան էֆէնտի , դուք դեւ նոր մասք ազգավրին գործոց տարրեղին մէջ . բայց մենք չորս հինգ տարիէ ի վեր բառական գրադեցանք Սահմանադրութեան տառի և ոգւոյ և ազգային շահուց խնդիրներով : Ինչպէս որ մարդ ըսելով՝ հոգի և մարմին միանգամայն կհասկըցուի , նոյնպէս Սահմանադրութիւն ըսելով՝ կը հասկցուի թէ ոգի և տառ միանգամայն անոր մէջ կը պարունակին :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ . ԷՃ . — Անդամակցացս հետ խօսեցայ , Գիւանին հետ համեմայն կզանութեաւորեմ մեր յանձնաժողովին տեղեկազրիւնը գիւանին առաջարկութեան հետ միացած համարեցէր :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Բանի որ յանձնաժողովը Գիւանին առաջարկութեան կյարի , կը ձգենք նորա տեղեկազրիւնը , և միւս առաջարկութիւնները ձեռք կուանուք : Նախ Փափագեան էֆէնտիին առաջարկութիւնը կարդանք , որ է՝

« Յանձնաժողովոյ տեղեկազրին մէջ Սահմանադրութեան բացատրութեան մասը՝ այս « ինքն » և եկեղեցական օրինաց , ազգային իրաւանց և քաղաքական նկատառութեանց հասկումով մասը բաժնուլ , և այս բացատրութեան մասին տեղ յաւելուլ » Պատրիարքապետի « կան ուխտին հակառակ » բառերը » :

ԶԱՅՆԵՐ . — Այդ Պատրիարքական ուխտ բառերն ալ աւելորդ են . որովհետեւ Սահմանադրութիւնն բառը դրուելէն ետեւ ուրիշ ամեն բաներն ալ անոր մէջ կը հասկցուին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Ուրեմն ամենն ալ վերցնել հարկ կըլլայ . ուխտ , շահ , խիղճ և ուրիշ որ և է՝ բառ պէտք չեն : Հետեւարար Փափագեան էֆէնտիին առաջարկած բարեփոխութիւնը քուէարկելու հարկ չմնար , վասն զի նա ալ կը միանայ Յանձնաժողովոյ տեղեկազրին հետ , զոր ետ թողուցինք . դանք Խորէն Սրբազանի առաջարկութեան . ահաւասիկ այն ալ կը կարդամ , որ է՝

« Պատրիարքը կամ ժողովոյ մը նախագահը պատասխանատու է այն որոշմանց՝ զոր ժողով մը որոշած է մեծամասնութեամբ , և որոյ ինքն ևս համոմիտ է » :

« Պատրիարքը կամ ժողովոյ մը նախագահը պատասխանատու չէ այն որոշմանց՝ զոր ժողով մը թէև որոշած է մեծամասնութեամբ ըստ Սահմանադրութեան , այլ ինքը համաձայն և համակարծիք չէ : Սակայն եթէ ըստ արամագրութեան Սահմանադրութեան չբերէ զայն խնդիր առ Աղգ . Ժողովը , կը գործադրէ զայն որոշումն առանց պատասխանատու լինելոյ անձամբ » :

« Պատրիարքը պատասխանատու չէ՛ այն որոշմանց՝ զոր Արչուքեանն որոշած է , ինքն անհոսնաձայն գտնուելով Աղգ . Ժողովոյն բերած է , և Աղգ . ժողովը ընդունած է Արչուքեանն որոշումն՝ ընդդէմ կարծեաց Պատրիարքին :

Պատրիարքը սրբապատան է գործադրել զայն ատանց պատասխանատու լինելոյ նոյն որոշմանս :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Կը տեսնէք որ Խորէն սրբազանի առաջարկութիւնն 3 յօդուած է կը բաղկանայ . եթէ կուզէք՝ յօդուած առ յօդուած բուէի դնեմ : Ժողովոյ նախագահ բառերն աւելորդ են , կրնանք վերցնել . Պատրիարք բառը միայն բառական է , որովհետեւ խնդիրը պատրիարքական իշխանութեան վրայ է և ոչ ժողովոյ նախագահութեան իրաւանց : Ասկէց զամբ՝ առաջին յօդուածն ալ քուէարկելի խնդիր մը չէ . վասն զի բնական բան մ'է՛ այն : Ուրեմն մնացած մասը քուէի կը դնենք՝ եթէ կամիր :

Տ . ԽՈՐԷՆ ՍՐԲԱԶԱՆ . — Բուէարկութեանէ առաջ կուզեմ բացատրութիւն մը տալ առաջարկութեանս երկրորդ յօդուածին վրայ : Իմ ըսածս սո՛ է . եթէ Ս . Պատրիարքն անհամաձայն գտնուի այնպիսի սրբապաներու մէջ , որ Սահմանադրութեան խնդիր չկայ , այլ միայն կարծիք և համոզում , զորս կը զոհէ մեծամասնութեան որոշման , և կը գործադրէ զայն իբրև գլուխ Արչուքեանն , այն ատեն ամենին պատասխանատու չէ : Եւ ասոր ապացոյցն կեցած է անշուշտ , որ է ժողովոյն տեղեկազրութիւնն որ բացատրուած կըլլան երկու կողմին զխոտղութիւններն ու կարծիքները : Առաջարկութեանս այս երկրորդ յօդուածն երկրորդական կարգի խնդրոց համար է , ինչպէս Ն . Սրբազանութիւնը արձ մ'առաջ օրինակու բացատրեց . այդպիսի խնդրոց մէջ ինք առանձին կարծիք կուենանայ , բայց մեծամասնութեան կը զոհէ , և գործադրելովը պատասխանատու չըլլար :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Լսեցիք . Խորէն սրբազանի կարծիքն այն է , որ Պատրիարքը Արչուքեանն որոշումները գործադրելէ ետեւ պատասխանատու չլինի եթէ համաձայն չէ՛ որոշող մեծամասնութեան : Խորէն Սրբազանի այս առաջարկութիւնը քուէի կը դնեմ :

Չայս ըսելով Ատենապետ փառանք քուէի դրաւ Խորէն Սրբազանի առաջարկութիւնը , և ժողովը միանայնութեամբ ընդունեց :

Ատենապետ փաշան յանուն Մայր դիւանին ըրած իւր առաջարկութիւնն ալ կարգաց, որ է՝

« Պատրիարքը միշտ պատասխանատու է իւր ստորագրած որոշմանց համար : Իսկ « Պատրիարքն արտօնութիւն ունի ժողովով եղած որոշում մը շտորագրել, եթէ զայն « Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հասկողի համարի : Սոյն պարագային մէջ « Պատրիարքը պարտաւոր է խնդիրն Ազգային « ժողովոյ ատենանը հանել, առ առաւելն մինչ « չե մէկ ամիս, ի բաց առեալ տրտաքոյ կար « զի խախտմանարար պարագաները :

« Իսկ սոյն պայմանաժամէն յետոյ, Պատ « րիարքը պատասխանատու է որոշման ան « գործադրելի մնալուն առաջի Ազգային ժողո « վոյ, առ որ կրնայ դիմել Վարչութեան « րոշող ժողովը » :

ՋԱՅՆԵՐ. — Ըստ որում Սահմանադրութեան տառի և ոգոյ վրայ խօսքեր եղան, արդեօք Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակառակ ըսուելով՝ տառն ու ոգին ալ մէկտե՞ղ պիտի հասկցուին :

ԵՈՒՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՅ. — Սահմանադրութեան տրամադրութիւնք ըսելը բաւական է. տառն և ոգին ալ միատեղ կհասկցուի ուստի այս մասին խնդիր յարուցանելն աւելորդ կը զանեմ :

ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ Ս. ԷՅ. — Թող արձանագրութի թէ տառն ու ոգին միանգամայն Սահմանադրութեան մէջ են. այս բաւական է :

ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ Կ. ԷՅ. — Կառավարիւմ որ Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հասկողի բողոքներն ետեւէն անմիջապէս կամ անհամաձայն բռնն ալ յաւելցուի :

ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ Ս. ԷՅ. — Կը հարցնեմ թէ Գիւանին ներկայացուցած ծրագիրն իրրե Սահմանադրութեան բացատրութիւնն պիտի բուէարկուի, թէ ոչ՝ իրրե վերաբնութեան կէտքուէարկուելէ ետե Բ. և Գ. ընթերցումներէ ալ պիտի անցնի, ինչպէս օրինաց վերաբնութեան ծրագրերուն համար ներքին կանոնադրութիւննիս կտրամադրէ :

Ազգային կեանքի փոխարէն սոյն հարցումը մի-

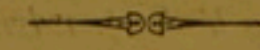
ջանկեալ կերպիս քուէի դրուելով, ժողովը միաձայնութեամբ ոչ թէ իրր վերաբնութեան կէտ, այլ իրր Սահմանադրութեան յօդուածոց բացատրութիւնն ԸՆԴՈՒՆԵՑ :

Յետոյ Մայր դիւանին ներկայացուցած ծրագիրն՝ Իւթիւճեան էՖ. ի առաջարկած կամ անհամաձայն բռնին յաւելցուելը քուէի դրուելու. և ժողովը միաձայնութեամբ զայն ԸՆԴՈՒՆԵՑ :

ՍՐԱՅԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՋ. — Քանի որ ես պատասխանատու պիտի ըլլամ ըստ վճար ժողովոյդ բոլոր իմ ստորագրած որոշմանց համար, ոչ միայն Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակառակ և անհամաձայն եղած խնդրոց՝ այլ և սոյն ամեն խնդիրներուն համար որ անհամաձայնութեան նիւթ կըլլան իմ ու Վարչութեան մէջ. կարող եմ հոս դիմել մինչև մէկ ամիս : Այս բաւական է ինձ :

ԱՍԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հօր խօսքը լսելիք. կարծեմ ժողովը ղիտադութիւն մը չունի այս մասին, որովհետև Սահմանադրութիւնն արդէն տուած է սոյն իրաւունքն՝ որով անհամաձայնութեան արտադաներու մէջ կարող է Ազգային ժողովին դիմել :

Ուրեմն այս խնդիրը վերջացած է, պէտք է անցնիլ Օրակարգի Բ. խնդրոյն : Բայց ըստ որում ատենանը գոցուելուն քառորդ մը մնացած է, ժամանակնիս շներէր Բ. խնդիրն այսօրու չնէ՞ ձեռք աւնուլ :

ՍՐԱՅԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՋ. — Մէկ քոմի կարի որ ըսելիքներ ունիմ : Մէկն է զինուորական արոց խնդրոյն համար Պատրիարքարանէս զըրկուած հորցման դրոյն վրայ Բ. Գանէն եկած պատասխանագիրը : Երկրորդ՝ Աղթամարայ խնդրոյն համար Բ. Գանէն եկած նոր ծանուցագիրը : Երրորդ՝ սա կտակագիրքը կներկայացընեմ, որուն աշխատութիւնը մեծ մասամբ Վսեմ, Ատենապետ փաշան ըրած է : Այս կտակը Խաղաղի Սրբուհի Մայրապետին է, որ՝ ինչպէս ամենուր յայտնի է, Արբանոց մը հաստատած ըլլալով, ազգին անոք ու անտէր

որները կդատարակէ տարիներէ ի վեր, և սրուն Վեհափառ Թագաւորն ալ հայ և միս կապած է : Այժմ այս կտակագրով ազգին կը յանձնէ իւր մեռնելէն ետև իւր յաջորդն ընտրելու և Արբանոցին հսկողութիւնն ու պաշտպանութիւնն ընելու իրաւունքը : Ուստի այսպիսի բարենարտակ կտակ մը ուզեցի որ ազգն ալ իմանայ, և հարկ համարեցի Ազգային ժողովոյդ բերել :

ԱՍԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Այս Արբանոցն և ընկել է ոչ միայն իւր շէքովն, այլ և իւր դրամական և կալուածական ստացուածքովն, որ Սրբուհի մայրապետին աշխատութեամբն և յազգայնոց և յօտարաց առած ողորմութեան նուէրներովը ձեռք բերուած են, և զորս յիշեալ բարեպաշտուհի հիմնադիրը կտակաւ ազգին կը նուիրէ, որով նոյն հաստատութիւնը կըլայ այսուհետև Ազգային Արբանոց Սրբուհոյ Մայրապետի : Հարկ է որ Ազգային ժողովը յանուն ազգին շնորհակալութիւնն յայտնէ այս բանին համար. բայց որպէս զի գիտնանք խնդիրը մանրամասնարար և ըստ այնմ մեր շնորհակալութիւնը կըսենք, կառավարիւմ որ այս կըտակագիրը տպեալ երեսփոխանաց դրօտի. և յաջորդ նատին մնայ մեր տալիք շնորհակալութեան քուէն :

Նոյնպէս կառավարիւմ որ Աղթամարայ խնդրոյն վրայօք Բ. Գանէն եկած նոր գիրն ալ հանդերձներփակեալ աղերսագրովն Աղթամարցոց, թէ՛ տաճիկները և թէ՛ հայերէն թարգմանութիւնն ի միասին տպեալ երեսփոխանաց պիտի, և յաջորդ նիստը՝ յորում մի միայն Աղթամարայ խնդրով պիտի գրողի ժողովն, առաջիկայ ուրբաթ օր գումարուի, որ վերջին նիստը պիտի ըլլայ տարեկան շրջաննիս փակելու համար :

Ժողովն ընդունեց Ատենապետ փաշային սոյն առաջարկութիւնը, և ԱՐՈՇԵՑ յառաջիկայ ուրբաթ օր տարեկան շրջանի վերջին նիստը գումարել, Օրակարգ ունենալով միայն՝ Սրբուհի Մայրապետի կտակագիրքը և Աղթամարայ խնդիրը :

Աղթամարայ խնդրոյն վրայօք Բ. Գանէն եկած նոր գրութիւնը կարդացուեցաւ որ է .

Պայք—Սայի
Նագարէրի ճշիւիւի խարիճիյէ
Մէզամիս օտաաք

ԷՐՄԷՆԻ ՊԱԹՐԻԿԼԻԿԻՆԷ

Բուժպէթլու էֆէնտիմ Հագրէթլերի
Աղթամար կաթողիկոսը Պետրոս էֆէնտիւնին պունտան 12 սէնէ մուգատուէմ վուզու պուլան գաթլի մատուցինտէ զիմէտիւէլ օլտուղը մայնուն օլմարնտան տօլայը օլ վազըթ պու թարաֆա ձէլպ օլունուպ էլնալթիւ հաղիհի Տէրսատուէթաէ պուլունան Խաչատուր էֆէնտի հագրընտա պու քերքէ տախի վիրիլէն արզուհալ մանզուրը Ասիլանէլերի օլմագ իւզրէ էֆէնտի իրաւ զըլնմը, վէ մուժալէլէին մէտալը մազնուննէ տայիր շիտիլէ գատար նէ Հիւրիւմէթի մահալլէնէ վէ նէտէ պատրիկտանէնէ մէտտարը հիւրմ օլուր պիր սէրիլթէ տընամամը օլմալլէ, շու հալէ նագարէն պու պատուէ օլան րէյ վէ միւթալէայի Ասիլանէլերինին իշարի իուսուրնա հիմէթ իլէմէլերի սիագընտա թէլըրէրէյի սէնալէրի թէրգիմիէն իպթիտար զըլնտը էֆէնտիմ :

ճ Բէպիլ էվէլ 1293 (Ստորագրութիւն)
Վէ 18 Մարտ 1292 ՄԷՆՄԷՏ ԲԱՇԻՏ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Աղթամարայ կաթողիկոս Պետրոս որբազանը ասկէց 12 տարի առաջ սպանուած ըլլալով՝ այս ոճրագործութեան մէջ Խաչատուր Սրբազան մասնակցութեան կասկածանաց ներքե գտնուելուն պատճառաւ սոյն ատեն հոս բերուած էր, որ տակաւին Պօլիս կը մնայ : Այս անգամ ևս յիշեալ Խաչատուր որբազանին նիստամբ խնդրագիր մը մատուցուած է, զոր ներփակեալ կուղարկելը Չեր Սրբազնութեան՝ ի գիտութիւն : Եւ ըստ որում Խաչատուր Սրբազանի կասկածեալ մասնակցութեանը վրայօք վճիռ տալու նպատակով ծայր մը չէ կրցիր ձեռք բերել :

մինչև ցարդ ոչ տեղական կառավարութիւնը և ոչ Պատրիարքարանը, հետեւաբար կը խնդրեմք որ իրաց այս վիճակը նկատողութեան առնելով բարեհաճի Չեր Արքայապետութիւնը այս մասին իր կարծիքն ու ղիտողութիւնը յայտնել :

Ներքինակալ խնդրագրին պատճենն է .

Մարտի 9 չափերը քէմինէլէրի տըր բի .

Վան սանճազընտա Աղթամար Կաթողիկոսը Խաչատուր Էֆէնտի, Պաթրիարքանէնին թաղայի խզէրինէ պազը մէվատար բուհանիյէնին սիւալ ու ճէվապը զըմնընտա Տէրի սասաթէ կէլմիշ, վէ սէպէպը վիրուտի օլան մէսայիլի բուհանիյէ՝ Մէճալիսի բուհանիյէճէ ամիգ ու արիզ պատէթթէտղիգ Փասլ ու բույթ օլունարագ մագամը մէմուրիյէթինէ ամտթինէ գարար վիրիլմիշ խէ տէ, սէրիզ սէնէտէն պէրու տըր Պաթրիարքանէտէ պլլա միւճիւպ խզամէթ իթ տիրիլէրէք մահայինէ իզամ օլունմամըշ տըր : Պունտան ազտէմ տախի պասլը պի ճանիպի սամիսինէ պիտտէֆաթ խթիտա թագտիմ իլէ Միւմարիլէյին մահայի մէմուրիյէթինէ խատէ իթտիրիլմէսի նիաղ օլունմուշ, վէ օլ պասպտէ սրթրիգլաննէյէ՝ թէվարիլիսի միսթէլլիֆէտէ թէ զարիլի սլլլլէ շէրէֆթէսթիլ վէ թէպիր պուրուրմուշ, վէ կէշէնիւրտէ Պաթրիարքանէնին սրա թագրիլ վազը օլան խթիֆտար վէ խթի զանը խզէրինէ՝ Միւմարիլէյին մէմուրիյէթինէ կիճնտէրիլմէսի խուսուսընտա պասլը պլիճէ պիր կէճնէ մահպուր պուլունմատըզը Փիլյ 6 րէճէպ 292 թարիլու խարիճիյէ նագաւրէթի ճէլլիլիսի Մագամը Ալիսինտէն սրա թէզրէրի սլլլլէ ճէվապէն սլլլլան վէ իշար գըլըմըշ իթէն, եինէ ամգ ու թիլիլ օլունմագտէ պուլունմուշ, վէ պուլուա նէ մանա վիրիլէճէյի պլլլլնէմէտիլիլ շէպլէ տուրսուն, Միւմարիլէյին սրա գատար ուզուն միւտաթ տէրի սասաթէտէ պուլունմատընտան տուլլի Աղթամար Մանասթըրըն վէ Քիլիսալէրինին վէ էհալիսինին տիւշար օրոուզու խէսար ու զարարը թարիֆ ու թատատ իթմէր նա գասլլլ օլմուշ տըր :

Սպիթանսթը սէնիյէնին թէպասլը մութիլլ յէսի հագընտա մէրհամէթ վէ ատալէթի սէնիյէսի

վէ խուսուսի իլէ մէսալիլի բուհանիյէնին հիւսնի բույթիլէ իպատէթխանէլլը վէ մանասթըր վէ մէրթէպլէրին վէ թէ սիտաթը բուհանիյէնին սէրթէ վէ խէսարտէն վիգայէ վէ մահաֆագասը խուսուսընտա հիւմիթ վէ ինայէթի ճէլլիլիսի մէշէուտ վէ միւսէլլէմ օլուպ, իշթի սրա մէրհամէթ վէ ինայէթի խթիլնատէն սլլլիլլըրար Պասլը իհսան մէսալը սլլլլէ պլլի իթիճա թատիյէ ճիւրաթ օլունտու : Լաթիլէն վէ իսանէն վէ Աղթամար էհալիսի գուլլէրինին հալը Փագր իշթիլալ ու ճիզանէլլիլնէ թէրէհէի մէն Կաթողիկոսը Միւմարիլէյին պիր ան ազտէմ մահայի մէմուրիյէթինէ իզամը խուսուսընտ միւսատտէի ինայէթ ատէյի Ասրֆը Էֆիլիմիլիլի պիտիրիլլ վէ միւզուէ պուրուրմագ նիտըր սրալընտա վէ հէր հարտէ էմր ու Փէրման հագրէթը վէլի իւլ էմրին տիր :

(12 կէիք) (Ստորագրութիւն) ԱՂԳԱՄԱՐ ԷՃԱԼԻՍԻ

Թարգմանութիւն Խնդրագրին .

Աղթամարայ Խաչատուր Կաթողիկոսը ինչ ինչ կրօնական խնդրաց հարցման և պատասխանի համար Պատրիարքարանի պահանջման վրայ Պոլիս եկած և իր գալուն սրտածան եղող կրօնական խնդիրներն Կրօնական ժողովներով մանրակրկիտ կերպով քննուելէ և կարգադրուելէ վերջը իր պաշտօնատեղին վերադառնալ որոշուած էր : Սակայն ութը տարի է որ առանց պատճառի Պատրիարքարանի մէջ նաեցուցած են և տակաւին իր տեղը զրկուած չէ : Ասիկց առաջ ալ քանիցս անգամ խնդրագիր մատուցանելով Բ. Գրան աղաչած էինք որ Խաչատուր Կաթողիկոս իր պաշտօնատեղին վերադարձուի Եւ ինչպէս որ այս մասին զանազան թուականներով հրատարակուած են Պատրիարքարանին, նոյնպէս անցեալներն Պատրիարքարանի գրաւոր հարցման վրայ արտաքին գործոց պաշտօնէութիւնը, ՚ի պատասխան իր 6 րէճէպ 1292 թուական գրութեամբը յայտնեց թէ, Խաչատուր Արքայանը իր պաշտօնատեղին զրկուելու մասին Բ. Գրուը արգելք մը չը տեսնուի : Բայց և այնպէս դարձեալ յետաձգուած է, և չը գիտցուի թէ ինչ մեկնութիւն տալ սկստ է ասոր :

Թարգմանք այս : Յիշեալ Արքայանին այսպան երկար տարիներէ ՚ի վեր մայրաքաղաքս գանըուելով, Աղթամարայ Վանուց և Եկեղեցեաց և ժողովրդեան կրած զրկանքն ու փաստը նըկարագրել և թուել անկարելի եղած է :

Օսմանեան Պետութեան՝ իր հլու հարստահաց վրոց տածած դորովանացը և արդարատիրութեանը, նա մանաւանդ կրօնական գործոց բարւոք տեսչութեան, աղօթատեղեաց, վանօրէից, դպրոցաց, և կրօնական հաստատութեանց խոչընդոտներէ և փնտաներէ զերծ և սպաշով մնալու մասին ունեցած խնտոց և շընորհացը կաթնելով դարձեալ կը ղիլիմք Բ. Գրան և կը խնդրենք որ ղթալով Աղթամարայ ժողովրդեան աղքատ վիճակին վրայ յիշեալ Կաթողիկոսը իր պաշտօնատեղին ուղարկելու մասին Չեր բարձր շնորհը չզլանար :

Նոյնպէս զինուորական տրոց խնդրոյն համար Վարչական մասնաժողովին ձեռօք խմբագրուած և Բ. Գրուը զրկուած հարցման գրութիւնը և այս մասին Բ. Գրանէն եկած պատասխանաղիրը կարդացուելով, որոշուեցաւ այն գրութեան պատճեններն այտրեաց նատին ասե նագրութեան մէջ արձանագրել :

Ահաւասիկ՝
Զինուորական տրոց խնդրոյն նկատմամբ Պատրիարքական Թագրիլին ՚ի պատասխան Բարձր Մեծ Եպարգատի հրամանագրին Պատճենն է :

Բութպէթըլու էֆէնտիմ հագրէթէլլի

Պէտէլաթը ասրէրիյէնին նիսպէթը ումու միլլիսի հագընտա օլան գարարը ախիլի տայիլ իշար ու իթատէլլիլ՝ միլլիսի Ալիլ իճրաթատա մէվգիլի միսթալիյէ գօնուլմուշ տըր :

Թէլլիլ ու թալսիլէ համէթ օլմատըզը իւզրէ իշ պու պէտէլաթը ասրէրիյէնին վաղիլթի սսլլլլէ վէ սուրթը թէվգիլլիլնէ պլլի միւտաթթ սէն սլլլու թէպասլլի զայրի մի սլլիւմէնին հէր սընըֆը էֆրատընտան տիւրլի շէրիյէթ իտիլ

տիլի ճիշէթէ, սրա թէրլլիլին թէպասլլի միւսլլիւմէ հագըլլիլնտէ մէրի իւլ իճրա օլան մուսմէլաթը նագալլիլլէ թատալլիլլէ ըսըսի գարար Լաշտըրըսարար սընըֆը թէպասլլի միւլիլլէտանէ իշիւն միտատաթթը սալլլիլլի Եահանէի թէլլիլտ իտէն ֆէրմանը սլլլլէ տախի տէրճ օլընմըշ օլմաղլէ, թէպասլլի զայրի մի սլլիւմէ ճէմասթլլէրինին էստը ստալլէթէ միւսլլիլլէնի օլան իշ պու գարար վէ իրատէի սէնիլլիլ թէլլիլլիլ իլէ վարիտաթը խաղինէի տէվլէթին տախի սլլլի մուճիւլը ֆէրմանը պի թէլլիլլի վաղիլլիլլիլնէ միսթէպուլլիլ իճրաթա թէլլիլլիլլիլլիլ լաղըմ կէլլիլլէ պաշգա թիւրլի միսթալլիլլիլլէ համէթ կէօրիւլլէմէլ : Պինոյէն ալլլլ ճիւրմի ճէլլը ֆէրմանը Հիւմայունըն միւսարէաթէն իճրատընա թէլլիլլալլու օլընմատը լուզումի թալսիլլէ վէ իշար գըլընըր էֆէնտիմ :

27 սէֆէր 1293 վէ
11 մարտ 1292

Թարգմանութիւն

Զինուորական տրոց ընդհանուր համեմատութեան վրայօք վերջին որոշման մասին Չեր պատասխանն ու ղիտողութիւնները գործաղիր Բարձր Ժողովոյն նկատողութեանը յանձնուեցան : Հարկ չէ բացատրել որ այն զինուորական տրոց նախորդ գրութեան և բաշխման եղանակին վրայօք ոչ մահձետական հպատակ ազգաց ամեն կարգի անհատներէն ժամանակէ մը ՚ի վեր զանազան տրտունջներ կը լսուէր :

Այս վիճակը բարւոքելու համար որոշուած է մահձետական հպատակաց համար ՚ի գործ գրուած դրամական եղանակին համաձայնեցնել ոչ — մահձետականաց վճարելիք զինուորական տուրքն ալ, և այսպէս գրուած է նաև այն կայսերական հրովարտակին մէջ, որ Վեհափառ Կայսեր սա հասարակ իր հարստակաց համար ըրած շնորհները կը հաստատէ :

Հետեւաբար արդարութեան վրայ հիմնուած այս որոշումն ու կայսերական հրամանը գործաղրել կը պարտաւորին ոչ — մահձետական ազգերը, և ձեռնարկել այն գործողութեանց որ ըստ կայսերական հրովարտակի արգունի

տուգու մէջ մտնելի բնական սոցիալական տարի
 խոթիչանքն լուրձ կ'որհանէն թատկոյանք մէ
 մտնելու մտնելը մէջուտունին սիր տն էլ վէլ ինչան
 սրտը բնական վէ շարտը տարի վար արք բի
 ունեւորելը ասկէրիւնին գոյիտնէ կանան վէճ
 ինչ տեղ ու ճիւղայնի շարտի սիր վիրիւ
 տնէք օրանալը ճիւղայնէ տարիկ կանան օրան
 ճիւղ միւրէլէ ֆիլոսոֆի արեթիւտալի թահար
 օրանալը լուրձ կ'ելար իսկ տէ, էրտելիցա ա
 ճէղէ սէտնէն, վէ մուգիւտարան սէտնէն
 ինչոյն տէնն իտէլիւտիւրէրի հաւտէ անէլէնին
 սէտնէլը մէջ բիւրէնէ սէտնէն ինչոյն տէնն
 ինչմէսի գաղտը սրտը լուրձ օրան ճիւղայնէ սէ
 տնէն տարի իտէլիւտալ իտէլիւտալ անիւ իտէ
 ճէլէրի վէ սու միտիլուլը տնէն արեթանալ հիտնի
 սէտնէլը քննաւորի սիր իտէլիւտալ իտէլիւ
 տնէլի սրտը արեթանալ տէրէնէ տուն վէ
 սէլ բի լուրձ գաղտը տնէն օրան սէտնէլի սէլ
 օն դարտը նիտալի տէ սիր լէ տնէք օրան
 դրանան նիտալի կ'ելար սէտնէն տը օ
 լան սահարը իտէլիտարէ թահար օրանալ իտէլի
 զա իտէնէ կ'ի ճիւղայնէ, տնէլիւտալ արը մէլիտը
 վարտալը օրան սու միտիլուլը տնէն տարի մէր
 թէլիւտալ վուս վէ իտէլիտարէրի սու իտէլիտալ
 տնէն սիր վիրայնէ թայնին օրանալը վէ ստիկա
 անիւրին տարի ֆուգըր ու ինչիտալ միւրտար
 հալէրէ տնէն իտէլիտալ սրտը կանա փիւնա
 զարը արգալի վէ միտալէն սրտը անալ մէ
 վատանն իտալի մուտիլիւտալ սէլ արայնի Հաղ
 ինթի Ալէրեալի փիւնալիւտալ սրտը լուրձ արտ
 ալ ստալի վէ կ'ելար հաւտէ կայն :

27 դիւնիսնէ 292
 վէ 12 բեանունի սանի 291

Թարգմանութիւն

Չեր Բարձրութեան 28 Չիլիպտէ 1292
 թուական և 7 թուականարտ, նոյնպէս 29
 զիլիպտէ 1292 թուական և 8 թուականարտ
 կարգաւորան կրկին հրամանագրերն ընդունե
 լու ստալիս ունեցանք, որով կը հրամայելիք,
 Օգտատախա Արայեր վերջին հրամարտակին
 արամարտութեանը համեմատ, զինուորական ար
 րոց ազգովին բաշխման և հաւարման եղանակն

արգարտութեանը 'ի գործ դրուելու համար ծրա
 դիր մը մատուցանել, և կատարարոց տրամադ
 րութեանց սրահարմարութեանը, և որոց ստաց
 ուածոց սպասումէ տարահարմարութեանը մասին
 սահմանաւոր օրինաց նկատմամբ կարծիք
 յայտնել :

Այս սրահարմարութեան ծրագիրը սրտարտաւոր
 համար Պատրիարքարանս անմիջապէս յատակ
 մատածարով մը կարգած, և 'ի ստատախան
 Չեր Բարձրութեան 15 Չիլիպտէ 1292 թուա
 կան և 503 թուականար վերջին հրամանագրին,
 ստատախանած էր թէ, Մատածարովը նոյն
 ինչիրը իւր խորհրդածութեան նիւթ ըրած է :
 Աս սահմանակ մինչև ցարդ տեղի գտած խորհր
 դածութեանց ամբարտալ :

Չինուորական տուրքը՝ ամեն հարիւր տէ
 սուն անձէն մէկ զինուորի փոխարէն ըլլալու
 հաշուով սահմանուած է որ ոչ-մահմանական
 ազգերէն զատ զատ չը սրահարմարեան, և ա
 նար բաշխման և հաւարման գործողութիւնը ա
 մէն ազգի իրեն յանձնուած ըլլալուն, ամեն
 տեղ զանազան եղանակով 'ի գործ կը դրուի,
 և ուղիղ կանանի մը ենթարկուած չէ, որ եր
 թարով ծանրացած և վճարողաց կարողութեան
 շարին անցուցած ըլլալով, տեսակ տեսակ գան
 դատանաց վերջ տալու համար փնտրուած ու
 զիլ եղանակը այս անգամ հրատարակուած
 կայսերական հրամարտակին մէջ կերակայ, որ է
 հասակի արգար օրէնքը :

Աս որովհետև այս հասակի օրէնքը՝ որ տէ
 րութեան հասակին սրահարմարութեանն ալ սիրտի
 ծառայէ, կը սրահարմարի որ գործողութեան
 դրուի, և միանգամայն տէրութեան հասակը չը
 սրտիս, իրարու ներհակ այս երկու կէտը համա
 ձայնեցնելու, և եթէ անկարելի ըլլայ, գէթ
 միջին ճամբայ մը գտնելու, հետեւեալ խորհր
 դածութիւնները ներկայացնել հարկ եղած է :
 Չինուորական տուրքը, որուն իտիական գումա
 րին միտս չրերելու համար զգուշանալ հարկ
 կըլլայ, ինչ եղանակու բաշխումն սիրտի ըլլայ,
 այսինքն մինչև ցարդ հարիւր տէսուն անձէն
 սրահարմարութեան 5000 դրչին ամեն անհատի բաժին
 ինկած 27 դրու 32 փարան սիրտի սրահարմարի
 որոշեալ հասակին մէջ գտնուողներէն, թէ ոչ՝

նոյն յատկացեալ 5000 դրչը որոշեալ հասակին
 մէջ գտնուողներուն վրայ բաշխու մն ընելով՝ ինչ
 որ ինչոց բաժինուն՝ այնքան սիրտի սունուի :

Հայոց ազգը՝ որ շարս հարիւր ոչոքան տա
 րիներէ 'ի վեր հաւատարմութեան սրտարտա
 նութիւնը անեղծելի կերպով կատարած է, իւր
 անհատները կարողութեան վեր տուրքերէ սրահ
 արաներով հոնդերով՝ ամենուն պէս ինքն ալ կը
 փոխարի որ Օսմանեան տէրութեան հասակը
 չը նուազի, և գահութեանը սրտի կրնողների
 Արայերական հրամարտակով հաստատուած հա
 սակի ուղիղ օրէնքը և անար տրամարտութեանց
 արդիւնաւոր ըլլալը խոտտովանելով կը հաս
 տասէ :

Այս հասակի կանոնը եթէ գործողութե
 թեան դրուի, այլ ևս հարկ չ'մնար զինուորա
 կան տուրքը ոչ-մահմանական ազգաց ամբողջու
 թեանէն սրահարմար այլ անանցմէ ստանալ հարկ
 կըլլայ. որով որոշեալ հասակին մէջ կը զըտ
 նաին : Ասոր համար նախ և յառաջ հարկ
 կըլլայ որ կատարարութիւնը առանց ժամանակ
 անցանելու հայոց ազգէն ընտրուած սրահարմար
 միջոցաւ և գործակցութեամբ ազգահամար ընէ,
 որպէս զի զինուորական արոց ենթարկեալ ան
 ձանց թիւը ճշդիւ որոշուի : Այն ազգահամարը
 կատարուելէ և տուարները սրտարտաւորելէ
 վերջը անձանց թիւը և անունները յարմար ե
 դանակով մը հրատարակուին և հետ գհեալ 30
 տարին մանողները տուարին մէջ անցնին և
 ժամանակին հաշումամբ 40 տարին լրացնող ան
 ձանց անունները հանուին տուարին :

Այս գործողութեանց մասին կանոն սահ
 մանելու համար հարկ կըլլայ խորհիւ և որոշել
 թէ զինուորական արոց ենթարկեալներուն,
 այսինքն 20 էն մինչև 40 տարեկան գտնուող
 ներուն քանիէ՞ն մէկ զինուորի փոխարէն տուրք
 սիրտի սանուի, և ամեն մէկ փոխարէնը քանի՞
 քչի սիրտի սահմանուի : Եթէ զինուորական
 արոց ենթարկելի անձանց թիւը հասակի օրի
 նաց համաձայն սահմանուի, 180 անձէն մէկ
 զինուորի փոխարէն արոց գումարը իստա վար
 սիրտի ինչէ, և այնպէս կը գուշակուի որ 180
 անձէն հարկ 40—50 անձ սիրտի գտնուին վը
 ճարող որ ամեն 40—50 անձէն սրահարմարե
 լի

վեր 5000 դրչ որոշեալ գումարը սրտարտա
 րագում տառարանոր և տրտնջով վճարած
 27 դրչ. 32 փարան 100—120 դրչ ի վերածած
 սիրտի լինի : Խնդրոյն էն զգուշալին կողմը տանք
 ինչեղով, մեր կարծեաց 'ի հարկէ այս սրտա
 դային մէջ հասակի օրինաց համաձայն զինու
 րական արոց ենթարկելի անձանց կարողութիւնը
 գիտնալով և վճարելիք միւս տուրքերն ալ 'ի
 նիտալի առնելով պէտք սիրտի ըլլայ զինու
 րական տուրքը սահմանել :

Եթէ ամեն 180 անձէն մէկ սէտնէլի հաշ
 ւով նախարդ 5000 դրչը իր ստացուածք հա
 մարտի ու սրահարմարի, արգարտութեան և ի
 րտանց այնքան չը համարտատախանել, վան
 զի եթէ տուրքը շուտուի և զինուոր սանու
 հարկ ըլլայ, զինուորական քարայնի կանոնին հա
 մաձայն բացառութիւնք տեղի կ'անենան. ուստի
 և հարկ անհրաժեշտ է նաև որ նոյն բացառու
 թեանց համեմատութեամբ յարմար բան մը
 զեղչուի տուրքէն :

Եթէ արքունի գանձաց սրահարմարութեան
 կամ հաշուակալութեանց Տէրութեանը և
 կամ մու միտիլիներէն ստուգուի թէ այս վեր
 ջին 5 տարիներու մէջ որքան զինուորական
 տուրք առնուած, և ասոր որքանը ծախս եղած
 և որքանը արքունի գանձը մտած, և ամեն
 տարի որքան սրագանալ մնացած է, և վերջա
 պէս ամեն գումարի Հայոց զինուորական արոց
 բաժինը քանիի կը յանգի, և բոլոր գումարացի
 ազգայնոց ամբողջ բաժինը ինչ է, սպաղային
 առնուիլը կարելի եղած զինուորական արոց գու
 մարին և մինչև ցարդ բաց ի սրագանայէն առ
 նուածին մէջ եղած տարբերութիւնը կ'իմացուի,
 և ազգասին վրայ եթէ իր կարողութեան վեր
 զինուորական արոց բեռ գտնուի, սպասալ սոյն
 նեղութեան և կեղեքումն աղատելու և միան
 դամայն Տէրութեան հասակը սպաղայնի տաղ
 նասլէն զերծ մնալով սրահարմարութեան գործ
 նախան միջոց մը գտնել կարելի կըլլայ :

Այս կէտերէն առաջարկաց վերաբերեալ
 մասերուն համար թէ և զատ զատ չը փարեա
 կաններով տեղեկութիւն ուղեցիկը և կը յու
 ստալ որ հետգհեալ սրտատախանները կը հաս
 նին և յառաջակային մեր մատուցանելիք ծը

բողոքին պատրաստութեանը կը նայասեն, սու-
կայն թէ արքային գործնէն և թէ գաւառաց
պաշտօնատեղիներէն հարկ կըստ վերայիչեալ
անգեկտիւիներէն ժամ յառաջ ստանալու չը-
նարճ ըլլայ :

Սա ևս կը մտածուի որ հասակի կանոնի
համաձայն առնուած դիմաւորական սուրբը անձ-
նական սուրբ մը բան ըլլալով, հարկ կըստ
թէ և որոշեալ հասակաց մէջ գտնուող անհն
անձէ պահանջել, սակայն դիմաւորական ծա-
ղայութիւնը ընդհանրապէս ազատք անձամբ,
և հարուանները գրամ տալով կը կարարեն :
բայց որովհետեւ թոյլ չը տրուիր որ ազատք
այն ծառայութիւնը անձամբ կատարեն, այն
ծառայութեան գոյնարկէն տարբը տարւոյն անկա-
բող պիտի գտնուին, և այս տեսակներէն տա-
նակիր բաները զիրենք բաշտօնին ծառայութեան
չը վարձեցնելու շարժուող և թերեւս տարին
5-10 դր յոյն ընդ ընդ մը պիտի լինի, և վեր-
ջնակ հարկ պիտի ըլլայ այն բնօր թուով քիչ
գտնուող հարուաններուն վրայ բարդել :
Ս-
րտա որում անբովեան հասակից սպորի բնին
են այս անձերը, իրենց կարողութեան շարժ
շարժար չը գործածուի, և տարբը այն եղա-
նակով սահմանուի որպէս զի ՚ի վերջէ մի գուցե
անձոր ալ ազատ և կարու մնան :

Սյս կէտը մասնաւորապէս նկատողութեան
արժանի ըլլալով և յայտնելով ՚ի գիտութիւն
Ջեր Բարձրութեան,

Մնամք

Յիշեալ խմբագիր մասնաւորովին անդամաց
հասար շնորհակալութեան բուէ ստաջարկեց
Յոզէն Էֆէնտի, և յարողը միաձայնութեամբ
շնորհակալութիւն արտասանեց :

Սրբազան Վոխագանին առաջարկութեամբ
որոշուեցաւ նաև կրտսկաց և Արբայ ժողովու-
րութեան խնդրոյն համար վերջին անգամ Բ.
Գուսը մասալցուած ծրագրին պատճենն ալ
տրանց ընթերցանան անցանել այսօրու ան տա-
նագրութեան մէջ :

Մհալաթի կրտսկաց և Արբայ ընչից նը-
կամարն Բ. Գուսը մասալցուած ծրագրին
պատճենն է :

Շէրէֆաթիչը սուտուր պուշրիւան ֆէրմանը
տախլ պէյանըն մէվատար միւնտէրիճէ սինտէն
պիրի տախի թէպրայի դոյրի միւտիլի Գահանէ
թէրէրէլէրինաէ գահաւր խան վասիլէթնամէլը
անքեամընն մահաֆուտար վէ էյթամ էմիւ-
րին խնար վէ թէլէֆանն վերայիլէն խտարէ-
սի էմիլնաէ լուղումի պէտիտար օրան պայը
գաւայիտին իթթիտալ վէ իճրատը արմէր օրու-
դընտան չու գաւայիտին պիլ միւթալէս արդ
ու պէյանընը ամիր համէ վիրայի թանդիլ ու
թէլզիլը օրան 29 դիլզատան 92 վէ թէրիտի
համի 15 դիլէճճէ 92 թարիլուր իրի գըթու
ֆէրմաննամէլի մէրեարըմ ալեամէլի Հաղթիթը
վէքեալթիլէնահիլէրի մատը ճէլիլի միւտիլի
արայի անդամնմ օլարուգ, սու էմըր մուտիլին
իճրայի իճագը հաղդընտա մէճալիսի միլիլէճէ ճէ-
րէեան խան միւղարթիթըն ֆէլզէրէի մէալի :

Լալլէլա վասիլէթնամէլը թանդիլի պիր
տէրէճէի մահալուտ վէ մուայեճէնէ գատար
անրալնթ օլմալ վէ վիճուար թագրիլից վէ
թահրիլից սու գաւայիթ պուլմանուրմալ հա-
նէալի իլէ, սու սրտուէ այնի միլլիլիլէ Պարթ-
րիլիտանէճէ ճէրէեան իթտիլիլէ վէ իթտիլիլ-
մէսի մուտիլիլը մատընամ կէօրիլէն գայիտ-
լըր սրտուէ թէպրիլ պէրիլէճը վըր պէյան վէ
թարթիլան խարթիլ սուղընընը արը, շէյիլ էլի

Լըմէնի միլլիլիլնան հէր թիմ իթէր խուր
խէ մայր օլտուրը նագա վէ էմիլը մէնգալէ
վէ դայրը մէնգալէնի էկէր էվրաը վար խէ,
պիր սիլլիլիլի իթէր շախա, իթէր թէպրու-
աթը խայրից վէ բուհանիլէյէ օլտու, տիլլուհը
վէճէլիլ քեամիլէն վասիլէթ խան պիլուր :

Լալլաը օրնայուարուս պիլճ ու գէլճէ վէ
փէտէր ու վայիտ վէ եա հաֆիս ու հաֆիտի
մէլճուա խան, էմիլը մէշրուհէտէն պիր նըս-
իլընը, վէ էկէր շու կէտիլիլիլէն տէրէճաթտէն
վէրէսի կող խան, բէնտու մամլէլիլիլի տիլլէ-
տիլի կիլիլի թէմամը էլէ վասիլէթ իթմէլիլ մուլ-
թար արը :

Մէզէլ ու այնընդ իղթիլարընձա վասիլ-
լէթ միւլլիլիլիլ վէֆաթընտան սանկրա մու-

գատան օլտուդընտան, անքեամընն քեամիլէն
մէլզըլի իճրայի գահալուտը լուղիւտ արը :

Վասիլէթ իւչ սիւրէլէլ թանդիլ օլտուար :

Լալլէլա՝ թահրիլիլն օլտու վասիլէթ տիր
թի, պիլլիլիլիլ միւլլիլիլ քէնտի վասիլէթնամէ-
սինի իլիլա, վէ եաղու պիլլիլ իլիլ թէլէլիլ վէ
եա վասիլէթ իլիլիլիլ վէ եա խուչ նըն գաղ
իթտիլիլն վէ բուհանի վէ տիլլամէն իրի վէ եա
իւչ զաթ շահիս կաղարարըգան սանկրա,
Տէրի տանալթալ խան Պարթիլիլ, վէ տաշրատու
խան Մէրիտաա վէ եա վէրիլիլիլ թասալիլ
իթտիլիլիլ միւլլիլիլ թուլթուր :

Իքիմէլիլ թագրիլիլն օլտու վասիլէթ տիր
թի, վասիլէթ իթմէր իթմէլէլիլ քիլիլիլ վասիլ-
լէթնամէլիլիլ սու սուրէլթալ թանդիլ իթմէլիլ
Տէր նէ անգէլիլ մէսիլիլ օլտու խան օլտու,
մուղ-
թէտիր օլտուարըր հարէ պուլմաըրը մահալ
Վիլլուարընն բահիլ վէ եա վասիլէթ իլիլ վա-
սիլիլիլիլ օլտուայի իթթիլիլիլիլ օլտուայի իրի
եա իւչ շահիս հաղարընտա քէնտի մէրամը
սիլիլիլիլ իթտալ վէ պէյան իլիլիլիլ հաղդու-
րը միւլլիլիլ իլիլ թարթընտան անը հալ սու
վասիլէթի թագրիլիլիլ թանթը մուղարթիլիլ ու-
լլիլարուգ վէ խըրս վէ եա թէլէլիլ տախի օլտ-
նարագ Վիլլիլիլիլ մէլզրիլըն մէնտու օլտուրը
մէրալիլիլ միւլլիլիլիլ գայա վէ թասալիլ
օլտուար :

Սանիլէն՝ շահուս հաղարընտա թանդիլ
օլտուայուարուս իղթիլտարընտան թա իթթիլիլար-
նա գատար վասիլէթ խանիլիլ քէնտի իթթիլը
անսիլիլ իլէ գալմէ պընտան վէ զըրի իլիլար ի-
լէ թասալիլ օլտու վասիլէթնամէլ տախի, միւ-
լլիլիլիլ իթթիլիլ հայալտա, իթթիլ վէֆաթըն-
տան սանկրա միլլիլիլ խըրս վէ կաղարը պէթ
թասալիլ մուղարը վէ միւլլիլիլ օլտու :

Սայիլէն՝ սուրէլթը մախաուս վէ իթթիլիլ-
տէ օլտու վասիլէթ տիր թի, միւլլիլիլիլիլ վէ-
ֆաթընտան սանկրա մէյաուս չըգմալ իղրիլ
գալմէ պըրը վէ եա թէլէլիլ իլիլիլիլ վէ պիր
գարթ տէրուլիլ վալ ու հըթիլ իլիլ իսթիլիլիլ
տախի միւլլիլիլիլիլ սանկրա տէրուլիլիլ օլտու
վարագանըն՝ բէնտու վասիլէթնամէլիլ օլտուրը
նը իլիլիլիլ ճէմ բէնտուսիլիլիլ վէ ճէմ տէ ի-

թի վէ եա իւչ շահիս իլիլիլիլ վէ եա միւլլիլ-
իլ իլէ գարթիլիլ իլիլիլիլ թասալիլ իթթիլիլ վէ
իթթիլիլիլ վէ մէլուղըլիլ մէլուղըլիլիլ իլիլիլիլ
լուհաղը իլիլ իլէ միւլլիլիլիլ օլտու զաթտա պէթ
թէտիլիլ հըթիլ իսթիլիլ իլիլ մէլուղը վէ մուղ-
պուլ օլտու :

Պիլ ճիւլիլ վասիլէթիլիլ տաշիր իճուլ ի-
տէն մուամլէլիլ գայիլիլ վէ իճրատիլը ըսլլիլիլ
այիլտ օլտուարըր մահալիլ միլլիլիլ մէլիլիլիլիլ
իլիլա գըլլիլարըտան սանկրա իլիլ էճէլ գայա
քէլիլիլիլ Պարթիլիլիլիլիլ տախի պիլլիլիլ-
իլիլիլիլ մու վասիլէթ թասալիլիլ մուլլիլիլիլ տա-
օլտուար :

Հէր վասիլէթնամէլիլ թէմամիլ իճրատը,
միւլլիլիլ թարթընտան թայիլիլ օլտուարը
պիր վէ եա պիր գալ զաթ էնտուլիլ միւ-
լիլիլիլ օլտուարըտան, պուլար Տէրի տան-
ալթալ իլիլ Պարթիլիլիլիլ վէ թայրատա իլիլ
Մէրիտաալիլիլիլ նաղարթիլը մախաուսիլ
թահթընտա իթայիլ մէլ մուլիլիլ իլիլ էլիլիլիլ
միւլլիլիլ պէլիլ վասիլէթիլ անքեամընն միւ-
լիլիլ թարթընտան իճրատընա մէլ մուլիլիլ թա-
լիլիլիլ շախա վէ եա էլիլա օլտուարը օլտու
խան Պարթիլիլիլիլ վէ եա Մէրիտաալիլ մաղամ-
լիլիլ տալիլ վէճ իլիլ իճրայիլ անքեամը վասիլ-
լիլիլ թասալիլ մէլ մուլիլիլ սուլարը : Մահաֆաղայի
էմիլիլ էլիլիլ օլտուարուս կէլլիլիլ Լըմէնի միլ-
լիլիլիլիլ պիլիլ էլիլիլ իլիլ Տէրի տանալթ-
ալ խան Պարթիլիլիլիլ վէ տաշրատա իլիլ
Մէրիտաալիլիլ մարիլիլիլիլ էմիլ վէ միւ-
լիլիլիլ վասիլ վէ եա նաղար իթթիլիլիլ վէ
թայիլիլ օլտուար, էթթիլիլիլ էմիլիլիլիլ գայ վէ
թէլիլիլ իթմէլէլիլիլիլ վէ թէմամը իլիլ էթթի-
միլ նաֆագալըն վէ թայիլ ու թէրիլիլիլիլ
խտարէ իլիլիլիլիլիլ տայիր միւլլիլիլիլ վէ միւ-
լիլիլիլիլ քէլիլիլիլ վէ անէնա պընտարուգ
Պարթիլիլիլիլ վէ Մէրիտաալիլիլ ճէրիլիլ
մախաուսընտա պիլ էթթիլիլ գայա վէ տէրճ ի-
տիլիլիլ :

Վէ պիր տէ վիլիլ օլտու էլիլիլ տայիլիլ-
իլիլ մուլիլ տախի խտարէլիլ միլլիլիլ գայա ու
թահրիլ իլիլ Պարթիլիլիլիլիլ վէ եա Մէրիտա-
ալիլիլիլիլ թահթընտա իլիլիլիլ մախաուսիլիլ-
ալ պուլմաուս բուլար :

Այլ զանհարակ վարիտը մարտի տրեւոյրաց
 մէ կախում վարիտի զայնի տարագ վեճաթ ի-
 տեղերէն էմվալ ու էշեաւր տեղի սաստեթակ
 իսկ Պաթրիքիսանէ մէ սաշրատա իսկ Մէրխա-
 սախանէտէ պատեթ թահրի վարիտի զուհուր
 մէ եւս վարուտինէ տեղին չըՖիզ օլընմասը :

Այլ կերէք էյթամըն մէ կերէք վասիլեթլու
 մէ վասիլեթիզ թէկէրէլէրին մուհաթագոյր
 էմվալը մէվնուտեղի իշխան Պաթրիքիլիք մէ մէր-
 խասալըք մագաթիլիսանէ խտարի միլլիլէի տեր
 էտան իթմիշ օլան զեվաթ քեթուլեթը մայիլէյի
 տեղիլլէ մէ միթէսեղիլլէ կէ մէսուլ թութուլ-
 մասը :

Այլ վասիլեթիլլուտէն մէ եւս մէվասուր իր-
 սիլէտէն մէ էմվալը էյթամուտէն սաշրուր թէվէլ-
 յիւս իտէն տափալէր Տէրի սաստեթակ իսկ
 Պաթրիքիսանէտէ մէ սաշրատա իսկ Մէրխա-
 սախանէլիքաէ իսթէր րէտէն իսթէր ճեվալեթէն
 օլընմէ, պա իրտակի սէնիլլէի Հաղրէթի Փատի-
 շահի գարտիլիք օլան Նիլըմմասէի միլլիլէ
 թէվիլիլլուտէ ֆասալ մէ իտէթ զըլընմասը պէճա
 կիլի միթուլէա օլընմուշ տըր :

Իշթէ էյթամըն մուհաթագոյի մասիլէրի
 հաղգընաս մէ զուհուր իտէն վասիլեթնամէլիք
 ուշքեամընըն հըֆիզ ու իճրասընս տայիր Պաթր-
 իքիսանէճէ ճէրէեան իթտիլիլլուտէ մէ իթտիլիլ-
 մէսի մուվաթըզը մասընհաթ կիլլի միթուլէա
 օլընմուշ օլան ուսուլ մէվասուր մէշրուճէտէն
 իպարէթ օլմալլէ, կերէք իշուր մէվասուր է-
 սասիլլէ մէ կերէք պուշըրըն թէլթէրրուտէրնս
 տայիր իլէրուտէ միլլիլլէ թանիլլուտէ օլընմագ
 նիլլուտէ մախտուտէնին պաշգանս արդ ու
 թագաթիլլուտէ միստատէի սէնիլլէի ճէնասալը մէ-
 քեալեթիլլուտէնիլլէրի պիտիլիլլուտէ մէ պուլուլ պուլ-
 իլլուտէ նիլլուտէ պապընտէ մէ հէր հարէ կըն :
 18 օկթէր 93 մէ

2 Մարտ 92
 Քարգմանարիս

Այլուտէ հրովարտակին պարունակութեանց
 մէկն ալ կայսերական ոչ-մահճեալական հար-
 տակաց թողուցած կտակներուն տրամադրու-
 թեանց պահպանութիւնը և որրոց ընչից սպա-
 սուսէ ապահովելով մատակարարութեանը մա-

սին ինչ ինչ կանոնաց հաստատութիւնն ու
 գործադրութիւնն ըլլալով, Ջեր Քարմարութիւ-
 նը իւր կրկնակի հրամանագրերովը յանձնարա-
 թած էր նկատողութեան առնուլ և նոյն կանո-
 նաց մասին ծրագիր մատուցանել :

Ըստ այսմ արգարակորով հրամանի պէտք է-
 զածը տնօրինելու համար Ա.դ. Ժողովներով
 խորհրդակցութիւնք տեղի ունեցան, և նախ
 կտակները մինչև որոշեալ մէկ ատիճան ա-
 զաս ըլլալու նպատակաւ թագրիլի ու արձա-
 նագրութեան գործողութիւնները կանոնաորե-
 լու համար ըստ մեր ազգային կրօնի մինչև
 ցարդ գործադրուած և սարգոյնին համար ալ
 գործադրելը յարմար տեսնուած կանոններն
 ի քննին առնելէ ետև հետեւեալ արդիւնքն ու-
 նեցաւ :

Հայոց ազգէն ով որ ալ ըլլայ, եթէ զա-
 ւակ սնի, թէ որ ուզէ իր սեփականութիւնն ե-
 զազ ստակին կամ շարժական և անշարժ ըս-
 տացուածքին մէկ երրորդ մասը թէ անձի և
 թէ բարեգործական և կրօնական հաստատու-
 թեանց իր փոփոխանաց համաձայն կարող է
 ամրողջագէս կտակել :

Եթէ զուակ չունենալով ամուսին կամ
 հայր, կամ մայր և կամ թոռ ունի, վերոյիշ-
 եալ ստացուածքին կէտը, իսկ եթէ այն նշա-
 նակեալ ժառանգորդները չունի, իւր ստաց-
 ուածքը ամրողջագէս ըստ իւր կամաց կրօնց
 կտակել :

Ըստ մեր կրօնի՝ կտակը կտակարարին մահ-
 ուանէն վերջը նախարան ըլլալով, անթերի
 գործադրութիւնը անհրաժեշտ է :

Կտակը երեք եղանակով կըլլայ

Ա. — Գրաւոր կտակն է, որ նախ, կը-
 տակարարը իր կտակագիրը կտտորագրէ, և ե-
 թէ գրեւ չգիտէր կը կրէ, կամ կը մատնահա-
 րէ, կամ խոշ նշան կը դնէ, որուն կրօնական և
 աշխարհական երկու կամ երեք անձ վկայ զըր-
 ուեւէ յետոյ, եթէ Պօլսոյ մէջ է՝ Պատրիար-
 քարանին, իսկ եթէ գուտաթի մէջ է Առաջնոր-
 դաց կամ փոխանորդաց հաստատուլ տալով վա-
 ւերական կըլլայ. երկրորդ՝ բերանացի յայտա-
 բարութեամբ եղած կտակն է, որ կտակ ընել

ուզողը ըստ այսմ եղանակի որ և է սրատնտով
 կտակագիր սրատնտեւու անկարող գտնուած
 առեւն, թողին եկեղեցոյն վարդապետը կամ
 քահանայն և կտակին մէջ շահու մասնակցու-
 թիւն չունեցող 2 կամ 3 վկայից ներկայու-
 թեան իր վերջին կամքը կը յայտնէ, և ներ-
 կայր այն բերանացի կտակը անմիջապէս կը
 տեղեկագրեն և ստորագրելով և կրէլով յի-
 եալ եկեղեցոյն յարարեթած սրաշտանատեղի-
 ները ստորագրուար կարձանագրուի և կը վաւե-
 րանայ :

Բ. — Վկայներ ներկայ չգտնուելով հան-
 դերձ սրատնտուած կտակագիր մ'ալ ընդու-
 նելի կըլլայ, երբ կտակագիրը սկիզբէն մինչև
 վերջը կտակարարին ձեռագրովը շինուած, և
 ներքեւ իր ստորագրութեամբը վաւերացած և
 երբ կտակարարին զիրն ու ստորագրութիւնը
 թէ ի կենդանութեան և կամ զինի մահուան
 ազգովին հաստատուած ըլլայ :

Գ. — Գաղտնի կերպով եղած կտակն է,
 որ կտակողը իր մահուանէն վերջը երեւան զա-
 լու համար իր կտակը 'ի գիր տանելով կամ գը-
 րեւ տալով կտտորագրէ կամ կը կրէ և պա-
 հարանի մը մէջ (անմէլըր) կը դնէ, և գոցե-
 լով գրան ևս կրէլէն վերջը, սրահարանին մէ-
 ջը գտնուած թուղթը իր կտակագիրն եղած
 ըլլողը իր և 2 կամ 3 վկայից ստորագրու-
 թեամբ և կամ կրէլներովը նշանակուելով սր-
 հարանը կը վաւերանայ, և Ա.դ. սրաշտան-
 տեղիներուն մէկուն և կամ նոյն սրաշտան-
 տեղիներուն մէկուն զխտութեամբը վատահիլի
 անձի մը յանձնուելով 'ի սրահ կը գրուի որ վա-
 ւերական և ընդունելի կըլլայ :

Բոլոր կտակաց արձանագրութիւնը և գոր-
 ծադրութիւնները իրենց յարարեթած տեղոյն
 Ա.դ. Ժողովներով կտտորուելէն վերջը, իւրն.
 զիրն արձանագրուելու համար Պատրիարքարա-
 նին ալ հաղորդելը սրատնտ գտտուած է :

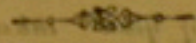
Եւ որովհետև ամեն կտակի անթերի գոր-
 ծադրութիւնը կտակարարին կողմէն մէկ կամ
 մէկ քանի անձանց կը յանձնուի, որոնք եթէ
 Պօլիս են Պատրիարքարանի և եթէ գուտաթի

մէջ են սրաշտանագրանաց ուղղակի հսկողու-
 թեան տակ ինչպէս որ իրենց պաշտանը պիտի
 վարեն, նմանապէս եթէ կտակարարը կտակին
 գործադրութեանը համար կտակակատար կամ կը-
 տակակատարներ կարգած չէ, Պատրիարքական
 կամ Առաջնորդական սրաշտանէութիւնները բը-
 նական կտակակատար են :

Գալով որրոց ընչից սպահովութեան խընդ-
 րոյն, սրատնտ գտտուած է որ, Հայոց ազգէն
 անտէրունչ որրոց համար, եթէ գուտաթի մէջ է
 Առաջնորդարանի միջոցաւ վատահիլեան ար-
 ժանի խնամակալ կամ տեսուչ կարգուի, և
 որրին ինչքը չը յիճայնելու և կտտարեւրագէս
 նորա սայրուտին և կրթութեանը հող տանե-
 լու մասին սրատնտուր և հարուստ երաշխաւորներ
 և խոստմնագիր անուելով Պատրիարքարանի
 և սրաշտանագրանաց յատուկ տուեարաց մէջ
 պարագաներովն հանդերձ արձանագրուին, և
 խնամակալ ունեցող միս որրոց ալ ժառանգա-
 կան ստացուածքը Ա.դ. Վարչութեան միջո-
 ցաւ 'ի գիր տանուելով արձանագրուելէն վերջը
 Պատրիարքարանին կամ առաջնորդարանաց
 մասնաւոր հսկողութեանը ենթարկուին, և այն
 մեւնողին ինչքը և գոյրը, որուն ժառանգորդը
 յայտնի չէ կամ բացակայ է, եթէ Պօլսոյ մէջ
 ըլլայ Պատրիարքարանի, իսկ եթէ գուտան ըլ-
 լայ Առաջնորդարանի մէջ 'ի գիր տանելով սրահ-
 ուի մինչև որ ժառանգորդն երեւան ելնէ կամ
 գայ, և թէ որրոց և թէ կտակ ունեցող կամ
 չունեցող ժառանգական ընչից սպահովութեանը
 մասին Պատրիարքարանի և Առաջնորդարաննե-
 րուն մէջ ազգային Վարչութեան սրաշտանը ըս-
 տանձնող անձիք՝ զրամական և յաջորդական
 և ժառանգական երաշխաւորութեամբ պա-
 տախանասու ճանչցուին և կտակներու և ժա-
 ռանգական խնդրոց և որրոց ստացուածոց մա-
 սին ծագած դատերը կուզէ ուղղակի եկած և
 կուզէ յանձնարարութեամբ յղուած ըլլայ, եթէ
 Պօլսոյ մէջ է Պատրիարքարանի, իսկ եթէ
 գուտաներու մէջ է Առաջնորդարանաց մէջ
 բնուին ըստ արամագրութեան ազգ. Սահմա-
 նագրութեան, որ հաստատեալ է Վեհափառ
 Կայսեր բարձր հրամանաւ :

Ահաւասիկ թէ որոյ ստացուածոց ապա-
հովութեանը և թէ կրտսեայ արտադրութեանց
պահպանութեանը մասին Պատրիարքարանին ՚ի
դործ գրած և գործարկելը յարմար սեպած և
դրանովն զերայդրեալ յագուածներն կը բազ-
կուան, որ թէ այս հիմնական սկզբունց և թէ
ստանց մանրամասնութեանց վերաբերեալ կա-
նոններ պիտի խորագրուին ազգային և մա-
տաչուին, առ այս Չեր Եպարքատեան Բարձր
արտօնութիւնը խնդրելով,

Մեծաբ. Եպիս.

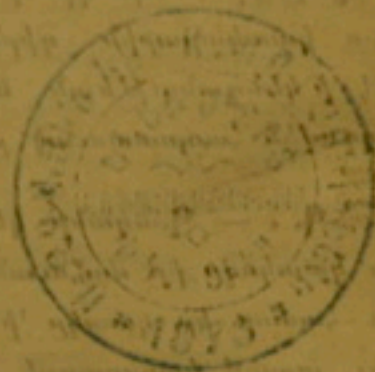
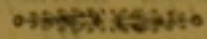
Ի վերջոյ Սրբազան Նորնորոգած ըսաւ. —
Միայն կը զարկով որ մեր ալ Յանայ և Պառ-
շարայ սէս չկարողացանք բացարձակապէս

յայտնել թ. Պրան, թէ զինուորական տարր
չենք կրնար առել, այլ զինուոր տարու օրտարտաւ
ենք: Այսան զի զանազան վիճակներէ զրու-
թիւններ ստացոյց, որով կը յայտնէին թէ զին-
ուոր չենք տար:

Առ այս Տ. Մատթէոս վարդապետ սյա-
տախտեց. — Ազգին կամոց առջև հնարան
զիւ պարտ է:

Առեանք դոյրեցոս ժամ 10 ին:

ԱՏԵՆԱԳԻՐ ԱՏԵՆԱԳԵՏ
Զ. Ս. ԱԼԱՃԱՏԵԱՆ Ս. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԱՐԳԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Տ. Խորէն	Արքեպիսկոպ.	Նար-պէյ	ԱՅԵԱԳԵՅ
2. Տ. Կարապետ	Եպիսկոպ.	Սերորեան	
3. Տ. Ներսէս	Վ.	Ասլանեան	ԱՅԵԱԳԳԻՐ
4. Տ. Ա՛րքաւոս	»	Ռուբինեանց	
5. Տ. Գէորգ	»	Գերձակեան	
6. Տ. Զարարիս	»	Զխարիսթեան	
7. Տ. Խորէն	»	Կիրոյեան	
8. Տ. Յովնաննէս	»	Փափաղեան	
9. Տ. Արիստակէս	Ք.	Մամբրէեան	
10. Տ. Գրիգոր	»	Երամեան	
11. Տ. Գրիգոր	»	Անձնաձեռն	
12. Տ. Երեմիս	»	Խաղիւղի	
13. Տ. Սիւրբոս	»	Ատեփաննոսեան	
14. Տ. Վարդանէս	»	Միջոցիւղի	

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Սիմոն	Մարտուտեան	պէյ	ԱՅԵԱԳԵՅ
2. Միքայէլ	Մարտիկեան	Վարդապետ	ԱՅԵԱԳԳԻՐ
3. Արքաճամ	Հարենց	»	
4. Աստիա	Իկիտաղեան	»	
5. Խաչիկ	Ալեանարեան	»	
6. Կարապետ	Փափաղեան	»	
7. Մկրտիչ	Էստեան	»	
8. Քնար	Կիւնարեան	»	
9. Յարութիւն	Գարսամբեան	»	
10. Սարգիս	Արքաճամեան	»	
11. Սարգիս	Արապեան	»	
12. Սիմոն	Միքայէլեան	»	
13. Սիմոն	Նարատունիեան	»	
14. Ատեփանն	Խնդիրեան	»	

ԻՌՆՈՆ ՏՄԱՅՈՂ

ԵՐԵՎԱՆ	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	1
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	2
ԵՐԵՎԱՆ	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	3
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	4
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	5
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	6
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	7
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	8
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	9
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	10
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	11
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	12
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	13
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	14
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	15
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	16
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	17
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	18
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	19
	Մանկավարժական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	20

ԳԻՆԻ 2 ԱՐՈՒՇ

ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՐԴՈՆԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ

ԵՐԵՎԱՆ	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	1
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՄՍԿԱՆՈՒԹՅԱՆ	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	2
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	3
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	4
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	5
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	6
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	7
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	8
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	9
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	10
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	11
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	12
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	13
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	14
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	15
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	16
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	17
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	18
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	19
	Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	20

Կը ծախուի ի Դիւանատան Պատրիարքարանի, և Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ բանկալը և Հայկ. դրամաձեռնարկի:

Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	1
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	2
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	3
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	4
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	5
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	6
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	7
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	8
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	9
Վրացական	Մանկավարժական	Մանկավարժական	10